

INHOUD | CONTENTS

VOORWOORD PREFACE	P. 05
1. AANLEIDING, DOELSTELLING EN THEMA BACKGROUND, PURPOSE & THEME	P. 06
2. PROGRAMMA PROGRAMME	
Programma, Stad als beleving	P. 13
I Hofpoort	P. 14
II Ammanstraat	P. 18
III Lijnbaan	P. 22
IV ZigZagTravel	P. 26
BinnensteBuiten	P. 30
V Jan Evertsenplaats	P. 32
VI Karel Doormanhof	P. 36
VII Boomgaardhof	P. 40
VIII Chabot Museum	P. 44
Berlijn aan de Maas	P. 45
3. ORGANISATIE EN SAMENWERKING ORGANISATION AND COOPERATION	P. 46
4. PUBLIEK VISITORS	P. 48
5. CAMPAGNE CAMPAIGN	P. 52
6. TOEKOMST FUTURE	P. 56

VOORWOORD

Een nieuw architectuurfestival dat zich afspeelde op bekend terrein. ZigZagCity is een route door de binnenstad die uiteenlopende plekken met elkaar verbindt. Bekende pleinen, straten en gebouwen worden afgewisseld met verborgen stegen, binnenplaatsen en hoven. Het centrum van Rotterdam vormde twee weken lang, tijdens de openingsweken van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam, de locatie voor tal van activiteiten.

VERBORGEN PLEKKEN

Het Lijnbaankwartier wordt internationaal geroemd als hoogtepunt van de Wederopbouw. Tegelijkertijd bevat het gebied talloze tussenruimten en achterkanten die nog weinig worden gebruikt. ZigZagCity nodigde de bezoeker uit zowel de gebaande paden te betreden als de plekken te bezoeken waar vaak ongemerkt aan voorbij wordt gegaan. Het programma van ZigZagCity vormde zo een alternatieve reisgids.

GESCHIEDENIS EN TOEKOMST

Met verhalen en reizen vestigde het festival de aandacht op de geschiedenis en de toekomst van het gebied. Op de verborgen plekken toonden kunstenaars en architecten wat er mogelijk is, inspeland op de karakteristieken van de omgeving. Een plantsoen bleek een prachtige stadstuin en een binnenplaats een doe-het-zelf paviljoen. Al zigzaggend door de binnenstad ervaarde de bezoeker Rotterdam op een onverwachte wijze.

EVALUATIE

Deze evaluatie vormt in woord en beeld een terugblik op de succesvolle eerste editie van ZigZagCity. Wat heeft ZigZagCity bereikt? Wat vond het publiek? En wat zijn de 'lessons learned'? We sluiten af met een opmaat voor een vervolg en vragen u op voorhand alvast een suggestie voor een locatie te doen.

PREFACE

A new architecture festival that was held in familiar places, ZigZagCity. For two weeks, a variety of activities took place in the city centre of Rotterdam during the first two weeks of the International Architecture Biennale Rotterdam 2012.

ZigZagCity is an alternative route through the city centre connecting a wide variety of venues including well-known squares, streets and buildings as well as hidden alleyways and courtyards. ZigZagCity invited visitors to explore both the beaten track as well as locations that usually remain unnoticed. Artists and architects transformed these locations into something else. A grassy square became a beautiful city garden and an anonymous square became a do-it-yourself pavilion.

This evaluation provides a written and visual overview of the successful first edition of ZigZagCity 2012. What did ZigZagCity achieve? What did the audience think? And what are the 'lessons learned'? Finally, we raise the question as to what the next ZigZagCity holds and invite you to offer a suggestion for the next venue.

AANLEIDING, DOELSTELLING & THEMA

1

Tijdens het succesvolle themajaar Rotterdam 2007 City of Architecture Rotterdam is gebleken dat Rotterdam een festivalstructuur heeft waarin architectuur thuishoort. In het nieuwe evenementenbeleid is meer nadruk komen te liggen op de thema's van de stad. Architectuur is een van die onderscheidende Rotterdamse thema's die kan worden ingezet om de beleving en trots te vergroten.

CONTEXT

Het Architectuur Instituut Rotterdam (AIR) benadrukt in haar advies aan de gemeente ten bate van de nota 'Architectuur en Rotterdam' dat bij de koppeling tussen de inhoud en de beleving van architectuur een cruciale rol is weggelegd voor een te ontwikkelen architectuurfestival. Vanuit AIR en Rotterdam Festivals is het initiatief gekomen om een brede opdracht uit te zetten om de mogelijkheden te verkennen, door interviews, workshops en conceptontwikkeling, om het thema invulling te geven.

Rotterdam ArchiGuides heeft daarop ingespeeld. Tijdens het tienjarig bestaan is onder leiding van experts, met verschillende opvattingen en achtergronden gewerkt aan het formuleren van een concept voor een architectuurfestival voor breed publiek. In dit concept staat de persoonlijke ervaring van de bezoeker centraal en vormen de onverwachte plekken de basis.

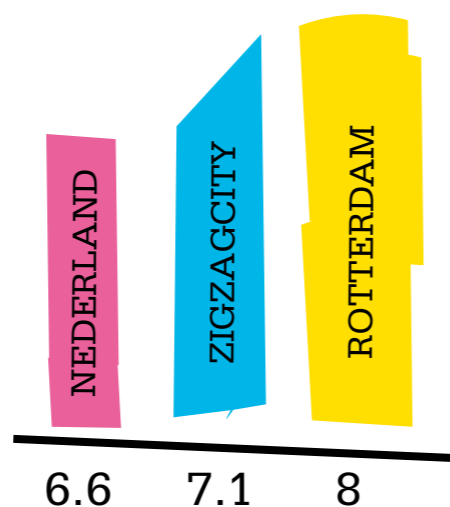
"ZigZagCity geeft een bijzondere beleving van de stad Rotterdam, je komt op plekken waar je normaal niet komt"

"De stad moest bevrijd worden; worden ingericht volgens de verlangens en wensen van haar gebruikers. De stad moest avontuurlijk zijn, spannend, inspirerend, hartstochtelijk, opwindend en creatief. De stad verdiende meer poëzie en meer muziek, meer feest en spel, meer geur en smaak, meer kleur en meer groen"

SIEBE THISSEN (CBK)
in "Wat is situationisme"

VOORLOPER OP ARCHITECTUURGEBIED? GEMIDDELDE WAARDERINGEN

FORERUNNER IN THE FIELD OF ARCHITECTURE?
AVERAGE APPRECIATION

Statistieken komen voort uit het publieksonderzoek dat tijdens ZigZagCity is uitgevoerd door R2Research. Zie hoofdstuk 4, Publiek, voor meer resultaten.

"Praten en denken over de architectuur van onze stad vormt een onlosmakelijk deel van de lokale cultuur. Daarenboven is het van belang de stad te ervaren, en de mogelijke toekomst ervan te kunnen beleven. Vanuit die belevenis kan het denken over de stad nieuwe impulsen krijgen, door nieuwe en breder samengestelde publieksgroepen. Het Rotterdams architectuurbeleid is in mijn ogen pas compleet met een breed opgezet publieksfestival waarin de beleving centraal staat"

PATRICK VAN DER KLOOSTER
(directeur AIR)

STAD ALS PODIUM

Het doel van ZigZagCity is om de mogelijke diversiteit en veelzijdigheid van de stedelijke omgeving voor het voetlicht te brengen en actuele vraagstukken inzichtelijk te maken. Het publiek ontdekt op een zintuigelijke manier de mogelijkheden van de openbare ruimte. ZigZagCity is een publieksfestival dat een ode aan de stad brengt; gebruik en ervaring van architectuur hebben het festival een eigen profilering en positionering gegeven. ZigZagCity is een verrassende route door de binnenstad, een dwarsdoorsnede van Rotterdam, van de stad en haar bewoners. Een uniek festivalconcept, want de route, hoe ook gekozen, levert een aaneenschakeling van ervaringen, verhalen en beschouwingen.

DE KUNST VAN HET DWALEN

Iedere stadsbewoner kent het fenomeen: toeristen komen van heinde en verre af op attracties waar je zelf eigenlijk nog nooit bent geweest. Voor de meeste reizigers geldt dat ze hun favoriete buitenlandse stad in korte tijd grondiger hebben doorkruist en de hoogtepunten beter hebben bekeken dan de plaats waar ze zelf wonen. Kennis komt niet vanzelf, om de eigen omgeving beter te leren kennen moet de stadsbewoner op reis door eigen stad.

Het reizen door eigen stad heeft allerlei bijkomende voordelen. Je hoeft er niet voor te reserveren, je kunt elk moment op pad. Je hebt er geen reisbureau voor nodig, geen ingewikkelde vervoermiddelen als vliegtuig of trein. Het reizen door eigen stad is gegarandeerd CO₂-vrij. En – niet onbelangrijk in economisch mindere tijden – het is gratis.

ZigZagCity biedt de Rotterdammers de gelegenheid om tenminste een klein deel van de onontdekte eigen stad te verkennen. Maar het is niet meer dan een voorproefje, een opmaat naar het echte reizen. Het is immers de reis, en niet de bestemming waar het om gaat. Reisbureaus hebben ons het omgekeerde aangeprept, ze verkopen bestemmingen en zien de reis erheen als hinderlijke bijzaak die zo snel en efficiënt mogelijk overwonnen moet worden. In dat opzicht zou het beter zijn deze bedrijven voortaan bestemmingsbureaus te noemen. Het ware reizen is echter het onderweg zijn, en niet het aankomen. De bestemming is hooguit de aanleiding voor het werkelijke doel: het op pad zijn. Bewegen, daar gaat het om. En vooral: buiten de gebaande paden gaan. Zoiets gaat niet vanzelf, dat moet je leren.

Een goede oefening voor beginnende stadreizigers is het bewust omlopen. Neem eens een koert niet de kortste route naar de bakker en sla niet doelgericht linksaf als je de deur uitloopt, maar juist rechtsaf. Bedenk onderweg willekeurige regels voor de verdere route: linksaf na de tweede lantaarnpaal, rechtsaf na de eerste groene voordeur.

Begint de tijd te dringen, zet dan het steven richting bakkerij, maar spreek met jezelf af om niet via een eerder belopen straat terug te gaan. Ervaren stadreizigers weten dat het gaan door een bepaalde straat in de ene richting een totaal andere ervaring is dan de reis in tegenovergestelde richting. Ja, dat zelfs de ene zijde anders is dan de andere, om nog maar te zwijgen

van de mogelijkheden van het regelmatig onderweg oversteken. Dat zijn echter subtiliteiten waar de beginnende stadreiziger zich beter nog niet aan kan wagen. Met de eerste omweg oefeningen in de benen kan het gebied worden uitgebreid en de aanleiding van het doel naar de route worden verlegd. Haast niemand is in staat om ongevoelend doelloos voort te bewegen. Er bestaan gelukkig allerlei trainingsmogelijkheden. Trek bijvoorbeeld een willekeurige rechte lijn over de stadskaart en bewandel deze zo precies mogelijk. Neem elke steeg, doorkruis elk binnenterrein en tracht zo nodig dwars door gebouwen heen te lopen. Dat laatste levert in elk geval interessante ontmoetingen op. Of gebruik de kaart van Den Haag om in Rotterdam van het stadhuis naar de pier van Scheveningen te lopen. Volg daarbij strikt de route van de Haagse kaart.

Train intussen goed op tempo. De bestemming is niet van belang, dus is er ook geen noodzakelijke aankomsttijd. Blijf bewegen, maar tracht nutteloos te vertragen. Leer op deze manier om daadwerkelijk te kuieren en te slenteren. Kijk ook eens achterom. Langzamerhand zijn de voorhanden hulpmiddelen niet meer nodig en leert de stadreiziger het daadwerkelijk vrij kuierend dwalen en dolen door de stad. De daarvoor vereiste leegte in het hoofd, is niet door iedereen zo maar op te roepen. Sommige – ook ervaren – dwalers gebruiken daarom al of niet vrij in de handel verkrijgbare roesmiddelen. Hoewel een bepaalde mate van dronkenschap of een anderszins zedende geestesgesteldheid zeker van nut kan zijn op momenten van acute doelgerichtheid, is dit niet strikt noodzakelijk. De ware doler dwaalt op eigen kracht. Verdwalen – de angst van de quasi-reiziger – is voor de doler bovendien geen probleem, maar juist het uitgangspunt. Die kent de ware betekenis van het woord: ver dwalen is juist de bedoeling. Het gaat daarbij niet om de afstand, maar om de intensiteit van de dwaling. Hoe sterker de dwaling, hoe verrassender en indringender de ervaringen en ontmoetingen onderweg. Wie ver dwaalt, kan veel verhalen. Heb je eenmaal de smaak van het dolen door eigen stad te pakken, dan ontdek je vanzelf dat er nog rijkere bestemmingen zijn. Zigzag met de aangeleerde dwaalmethodiek bijvoorbeeld eens door eigen kamer. Of overweg het ultieme: het dwalen door eigen hoofd.

“De bestemming is niet van belang, dus is er ook geen noodzakelijke aankomsttijd. Blijf bewegen, maar tracht nutteloos te vertragen”

PIET VOLLAARD
(ArchiNed)

BACKGROUND, PURPOSE & THEME

In 2007, the successful thematic year “Rotterdam 2007 City of Architecture” proved that Rotterdam is a city with a festival structure in which architecture belongs. In its recommendation to the municipality of Rotterdam for the ‘Nota Architectuur en Rotterdam’ the Architecture Institute of Rotterdam (AIR) emphasized that there is a crucial role to be played by a new architecture festival in reinforcing the link between the content of architecture and getting visitors to experience this content. The ‘abstract’ theme of architecture was translated into an event for the general public by creating a route with cross sections through the city centre with unexpected locations as the core of this new festival.

The purpose of ZigZagCity is to place the diversity and the variety of the urban environment in the spotlight and to provide an insight into current issues. The audience discovers the options of public space in a sensory way with experience and stories.

The city itself is the stage on which the ZigZagCity activities take place. Experiencing architecture and the city is key. The city’s stories are revealed and experienced through the interventions and the programme.

“Wie een stad vanuit heden en verleden wil ontdekken, doet dat flanerend en zigzaggend en zoekt vooral de verborgen stad op met zijn stedelijke ruimtes die zelden een stedengids halen”

PAUL VAN DE LAAR
(Museum Rotterdam)

Rotterdam Festivals wil met ZigZagCity de positie van Rotterdam als aantrekkelijke architectuurstad versterken. De stad zelf vormt het podium voor de activiteiten waarbij de beleving van architectuur en de stad centraal staan. Door interventies en programmering worden de verhalen van de stad zichtbaar gemaakt en zijn ter plekke te beleven. De ‘onzichtbare’ bestaande stad kan door de bezoeker worden beleefd.

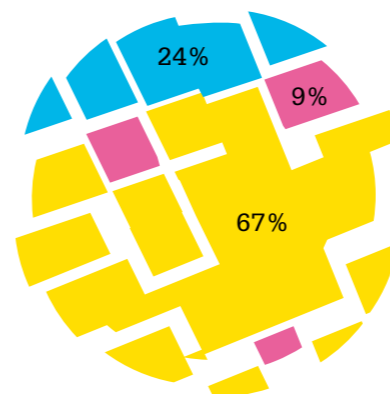
Rotterdam Festivals richtte zich op een verdiepend publieksprogramma tijdens de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR). Op de route van ZigZagCity is het naoorlogse centrum van de stad daadwerkelijk ontstaan en gemaakt. De route sloot zowel fysiek en thematisch aan op de IABR, door de potenties van de bestaande stad te laten zien. ZigZagCity verkende de mogelijkheden binnen de bestaande stedenbouwkundige opzet van het Lijnbaankwartier. De route verbond tegenstellingen, overbrugde barrières, toonde de stad vanuit wisselende perspectieven, speelde in op beleving en bleek herkenbaar en inspirerend voor verschillende publieksgroepen.

ROTTERDAM EN ARCHITECTUUR ROTTERDAM AND ARCHITECTURE

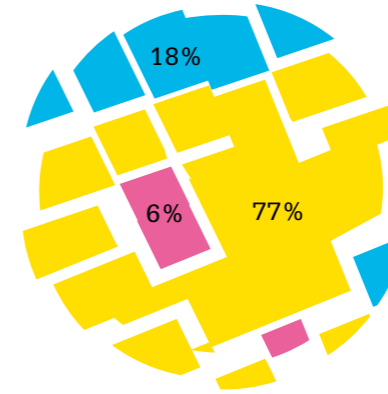
MEE EENS
AGREE

NIET EENS/ONEENS
NEUTRAL

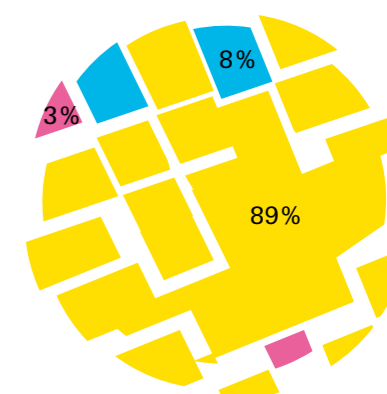
ONEENS
DISAGREE

ROTTERDAM IS DE ARCHITECTUURSTAD VAN NEDERLAND
ROTTERDAM IS THE CITY OF ARCHITECTURE OF THE NETHERLANDS

ROTTERDAM IS VOORUITSTREVENDE OP ARCHITECTUURGEBEID
ROTTERDAM IS PROGRESSIVE IN THE FIELD OF ARCHITECTURE

ROTTERDAM IS EEN MODERNE ARCHITECTUURSTAD
ROTTERDAM IS A MODERN ARCHITECTURE CITY

**ZIG
ZAG
TRAVEL**

PLATTEGROND | MAP

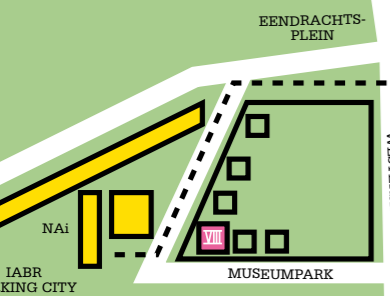
ROTTERDAM
CENTRAAL

“Een route die je normaal niet direct zou volgen. Er is veel te zien achter de ‘normale’ wegen die je bewandelt in Rotterdam”

- ZIGZAGCITY ROUTE | ZIGZAGCITY ROUTE
- ZIGZAGCITY LOCATIES | ZIGZAGCITY LOCATIONS
- INTERNATIONALE ARCHITECTUUR BIENNALE ROTTERDAM - MAKING CITY
- BINNENSTEBUITEN | INSIDE OUTSIDE

“Aparte manier van wandelen door je stad, originele ideeën op verschillende locaties”

“Diversiteit en kleinschaligheid. Een mooie manier om soms anders naar bepaalde straten te kijken”

PROGRAMMA 2 STAD ALS BELEVING

De route van ZigZagCity verbond uiteenlopende stedelijke ruimten met elkaar: pleinen, stegen, stadstuinen, poorten, straten, binnenplaatsen en hoven. De hedendaagse wandelaar, flaneur of passant werd verleid van de gebaande paden af te wijken. De verborgen plekken zijn met interventies en programmering tijdelijk voorzien van nieuwe betekenis, zowel voor bewoners als bezoekers van de Rotterdamse binnenstad. De verbeelding was gericht op het creëren van nieuwe ervaringen op ongewone plekken in de binnenstad. Alle interventies werden speciaal ontwikkeld voor ZigZagCity. Ze zijn voortgekomen uit de karakteristieke en potenties van de gebieden. Het programma bood hierdoor tegelijkertijd mogelijke, inspirerende én realistische scenario's, verbeeld door kunstenaars, architecten en programmamakers.

De diversiteit aan plekken, interpretaties en interventies leverde een gevarieerd programma. De variatie in het programma kwam zowel voort uit de locatie zelf als de specifieke opvattingen van de kunstenaars en architecten. De samenhang is terug te vinden in de effecten van de ingrepen, die ieder op een eigen manier leidde tot een tijdelijke verblijfsplek in de stad. Verblijfsplekken 'zonder moeten', zoals Ruud Reutelingsperger van het Observatorium het treffend noemt, zijn er nauwelijks in het centrum van de stad. De stadsbezoeker werd aangespoord te vertragen in de publieke ruimte en even te zitten, spelen, kijken of te beschouwen. Zelfs de meest onoglijke en ruim bemeten plekken met voornamelijk achterkanten, bleken plots op de waardering van het publiek te kunnen rekenen. De werkelijke toets vormde immers de bezoeker zelf, die bereid was mee te doen. Met de komst van de bezoekers kon pas worden aangetoond dat de 'placemaking' werkte.

Op de meeste plekken ontstond dankzij de interventie een 'natuurlijke' situatie voor tijdelijk gebruik. Het mini-café in de Hofpoort vormde een ontmoetingsplek en uitzichtpunt, de Jan Evertsenplaats een plek voor ontspanning middenin de stad en het Karel Doormanhof een speelplaats van formaat. Daarvoor moest nauwgezet worden ingespeeld op de locatie, met toevoegingen die de stedelijke omgeving tot zijn recht lieten komen. Iris Schutten besloot een voormalige steeg te gebruiken om haar visie op

de Boomgaardhof te geven en met een klein viewpoint de bezoeker zelf te laten fantaseren over de

toekomst. De vitrine op de Lijnbaan trok juist nieuw publiek, het winkelend publiek wachtte af en genoot vooral als ze de gebeurtenissen in de kas konden aanschouwen. De Ammanstraat een natuurlijke setting geven bleek lastiger, de bezoeker had soms moeite de interactieve installatie te plaatsen. Een logisch risico dat de aanpak van het festival met zich meebracht, schaal 1:1 werd de werking van de interventies getoetst. Vooraf was er enige weerstand, zoals op de Jan Evertsenplaats, maar achteraf voornamelijk lof voor de onverwachte en aangename effecten. Dit leverde onder bewoners, ondernemers en professionals aangename beschouwingen op, die voor de aanpak van de binnenstad een vervolg krijgen.

Dat de verhalen en ervaringen van bewoners in de stad behulpzaam kunnen zijn, toonde theatermaker Wim Staessens. De persoonlijke verhalen die op een vijftal plekken door hem werden blootgelegd vormden een beeld dat bijdraagt aan de beschouwing van de stad. Door goed te luisteren, maar ook vooral door goed te interpreteren. Pas dan krijgt het persoonlijke verhaal een betekenis voor de stad als geheel.

Een algehele dwaalroute is immers geschikt voor degene die ervoor open staat. Of zoals Piet Vollaard in zijn column verwoordt: 'Wie ver dwaalt, kan veel verhalen'.

PROGRAMME

For two weeks, a wide range of activities took place in the city centre of Rotterdam during the opening weeks of the International Architecture Biennale Rotterdam 2012: ZigZagCity. The route of ZigZagCity connected a rich variety of different urban areas including squares, alleyways, city parks, archways, streets and courtyards. ZigZagCity invited visitors to enjoy both the beaten track as well as locations off the beaten track that often remain unnoticed. The hidden spots were given 'new' meaning for residents as well as visitors using interventions and a programme. The festival focused on the history and the future of the city through stories and journeys. Visual artists, architects and programme makers revealed new opportunities for forgotten areas taking into account the features of these locations.

SPEECH

GYZ LA RIVIÈRE | OPENING ZIGZAGCITY

“...Ik zag het levenslicht in 1976
Hetzelfde jaar dat dit gebouw
voltooid was.
Het gebouw de Hofpoort en ik
zijn dus even oud.

Ik ben denk ik wel een miljoen keer
langs dit gebouw gelopen.
Ook kwam ik als tiener veel
in de Hap Snap, hier pal naast het gebouw
waar nu die shoarma zaak zit.
Pschorry!, dat is weer een heel ander verhaal.

Iedereen hier zo een beetje
heeft ontelbaar vele keren
langs dit gebouw gelopen, gefietst
of met de auto geseofd.
weinig van ons,
inclusief mijzelf
zijn hier ooit binnen geweest.

Twee maanden geleden was het de eerste keer
dat ik dit gebouw ben binnen gelopen.
Ik nam de lift naar de 18e,
zoals afgesproken
en zag daar wat jullie nu zien.
Het Panorama Mesdag is er niks bij.

Ik was als een kind zo blij
En na een half uur naar buiten kijken
Had ik dorst.
Ik ging weer naar beneden
Enthousiast dat ik was,
verliet ik de Hofpoort
En stond inmiddels weer op het Hofplein.
O ja, dacht ik toen
Je kan amper wat te drinken bestellen
op het Hofplein.

Waarom is het Hofplein er alleen voor het
verkeer?
Het ziet er inderdaad uit als een verkeersbal-
let.
Waar zijn de toeschouwers?
Ik zie mensen
Maar die lopen over het plein
Of steken 'm over.
Nee dat gebeurt ook niet echt.
Ze lopen er langs.
Is het Hofplein eigenlijk wel een plein?
Zijn het niet meerdere pleinen?

Gezien de oppervlakte,
zou je dat wel kunnen stellen..

I HOFPOORT

PSCHORRY! ELVIS HAS LEFT THE BUIDLING – GYZ LA RIVIÈRE

Het kantoorgebouw de Hofpoort aan het Hofplein
stond ooit symbool voor de 'erectie van het groot-
kapitaal'. Het vormde het eerste hoogbouwpro-
ject van de stad. Het gebouw staat op de plek van
het oude Hofplein dat tegenwoordig veelvuldig
als voorbeeld wordt gebruikt om de levendigheid
van het vooroorlogse Rotterdam te laten zien.

“Het Hofplein was vroeger – naast een belangrijk
horecakooppunt – ook zo'n beetje het bruisende
centrum van de stad. Tegenwoordig rijdt er alleen
nog maar verkeer en is er geen fatsoenlijke kop
koffie meer te krijgen,” aldus Gyz La Rivière, die
dit betreurt en daarom opende hij een mini-café in
de Hofpoort. Gyz La Rivière toonde in vogelvlucht
de geschiedenis van deze plek. Het verleden werd
getoond tegen de achtergrond - het uitzicht - van
de hedendaagse stad en de route van ZigZagCity.

HOFPOORT

PSCHORRY! ELVIS HAS LEFT THE BUIDLING – GYZ LA RIVIÈRE

The office building 'De Hofpoort' on the Hofplein was
the city's first high-rise building project. The building
stands on the site of the old Hofplein, which these days
is held up as an example of how lively pre-war Rotter-
dam was. On the 18th floor, artist Gyz La Rivière gave
a bird's-eye view of the history of this spot with his
project Pschorry! Elvis has left the building. The past
is shown against the background – the view – of the
modern-day city and the ZigZagCity route.

“The Hofplein was once an important nightlife area,
the vibrant centre of the city. Today it's just a traffic tho-
roughfare and there's not a decent cup of coffee to be
found,” said Gyz La Rivière. He thought this was a great
shame, so he opened a cafe on the eighteenth floor of
the Hofpoort building, which boasts a breathtaking
360-degree view.

Gyz La Rivière created the booklet Pschorry! especially
for ZigZagCity. Pschorry! describes the history of the
area in various ways including a comic strip, essays
and a long interview.

*“De locatie van het Hofpoortcafé
en het goede ontvangst daar.
Mooi uitzicht! Leuk boek 'Pschorry!'”*

MINI-CAFÉ

Op de achttiende verdieping van het kantoorge-
bouw heeft Gyz La Rivière een tijdelijke publieke
ruimte gecreëerd op een plek waar de bezoeker
normaal niet zo snel kan komen. Het mini-café was
geplaatst in een enorme ruimte, met een adembene-
nemend uitzicht van 360 graden. Vanaf deze plek
had de bezoeker een goed zicht op de grootte van

het Hofplein, de kantoren op het Weena en de pro-
minente vooroorlogse gebouwen op de Coolsingel.
Bij een kopje koffie kreeg de bezoeker het boekje
Pschorry! er gratis bij. Op de kopjes stonden de uit-
gaansgelegenheden van weleer gedrukt (Pschorr,
Loos, Kroon, Bristol). Als extraatje bij het drinken
werd een luxe Jamin Crooswijk-chocolaatje geser-
veerd.

Ik stond daar maar te staan
Er liep een meneer langs
Hij stopte
Pschorry! zei de beste man
Wat sta je hier te staan?

O, ik wil **wat** gaan drinken
Maar ik was **even** vergeten
Dat je op het Hofplein niet zoveel te zoeken hebt,
nietwaar.

Een schande zei de man.
Je hebt helemaal gelijk, jongen.
Ooit zaten hier geweldige zaken hoor.
Zoals Loos en daarnaast De Kroon
In het pand van café de Kroon
zat ooit een tandarts, das ook wel grappig..

En aan de overkant in de bocht naar
De coolsingel had je Pschorr
En ga zo maar door.
Wel was het altijd al een verkeerschaos hoor
Zei de beste man nog..

Jaaaa ik ken de verhalen van voor de oorlog
Pschorry zei ik, we zijn bijna 72 jaar na het
bombardement hoor...

Waarom zit hier amper iets..
De man zei nou kom op joh..
Je hebt hier nog Bristol gehad na de oorlog.

En toen dacht ik ineens
ik ging eigenlijk ook best vaak hier stappen,
dan wel in de Delftsestraat zoals in de SOLO
enzo..

Zo kletsten we wat en ging het Hofplein
Of beter gezegd groot Hofplein
weer wat bruisen.

Ineens wist ik wat ik moest doen voor het festi-
val
Het moet gewoon
kort gezegd
een tijdelijke Euromast worden.
waar je wat kan drinken.

Het werk is het uitzicht zelf.
Is natuurlijk makkelijk, maar wel waar.
En zo was Pschorry! geboren.

Toch knaagde er iets dat er iets bij moest.
Dit is dan ook het stripboekje geworden.
Het vertelt een hoop over het Hofplein
Over het verleden, heden en de toekomst

Hopelijk inspireert het jullie
om wat aan het Hofplein
te gaan doen. Het is de hoogste tijd dat wij
Rotterdamers dit soort plekken
in de stad overnemen.

Gelukkig zijn er lichtpuntjes
Zoals aan de overkant bij het Schieblock
Of hierachter bij de MiniMall.
Laat dat een begin zijn...
van een hofplein zoals ie echt moet zijn
of gaat worden..."

PSCHORRY!

Gyz La Rivière onderzocht de geschiedenis van het gebouw en de plek, waarbij de wisselende betekenis voor de stad centraal stond. Zijn veelzijdige archief – affiches, puzzels, boeken, flyers, ansichtkaarten – vormde de basis, aangevuld met beelden uit de rijke collectie van het Gemeentearchief. Speciaal voor ZigZagCity heeft Gyz La Rivière het boekje Pschorry! gemaakt. Hierin wordt de geschiedenis, het heden en de nabije toekomst van het Hofplein verteld, aan de hand van onder meer een stripverhaal, essays en een lang interview. Het boekje is in een eerste en tweede druk verschenen en was exclusief verkrijgbaar op de achttiende verdieping van de Hofpoort.

Gyz La Rivière over de ervaring van de bezoeker: "Deze konden tijdens een 'boek-en-zopie-experience' gaan zitten mijmeren over hun eigen gedachten over het Hofplein. Terwijl ze dit doen kijkend naar een uitzicht waar Panorama Mesdag niks bij is." Tegelijkertijd werd met de ingreep een serieus beeld gegeven van de mogelijkheden van de huidige hoogbouw, een publieke plek op een onverwachte locatie in de stad.

De locatie is het startpunt van de zigzagroute. Door de installatie van Gyz La Rivière werden de uitzichten op de stad in een nieuw perspectief geplaatst. De route van ZigZagCity werd onderdeel van een groter geheel. Het uitzicht bood immers ook een blik op andere mogelijke routes in de stad.

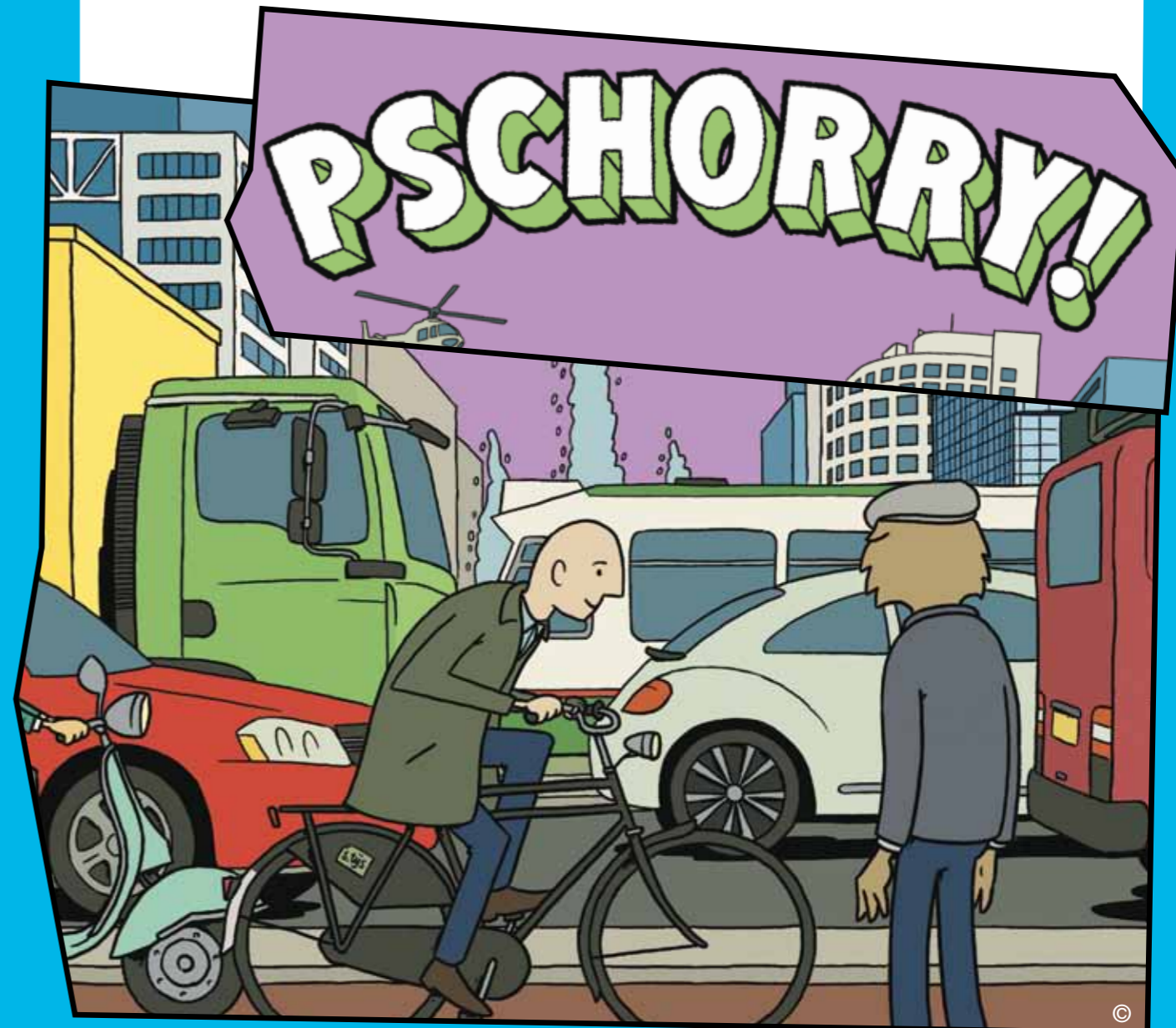

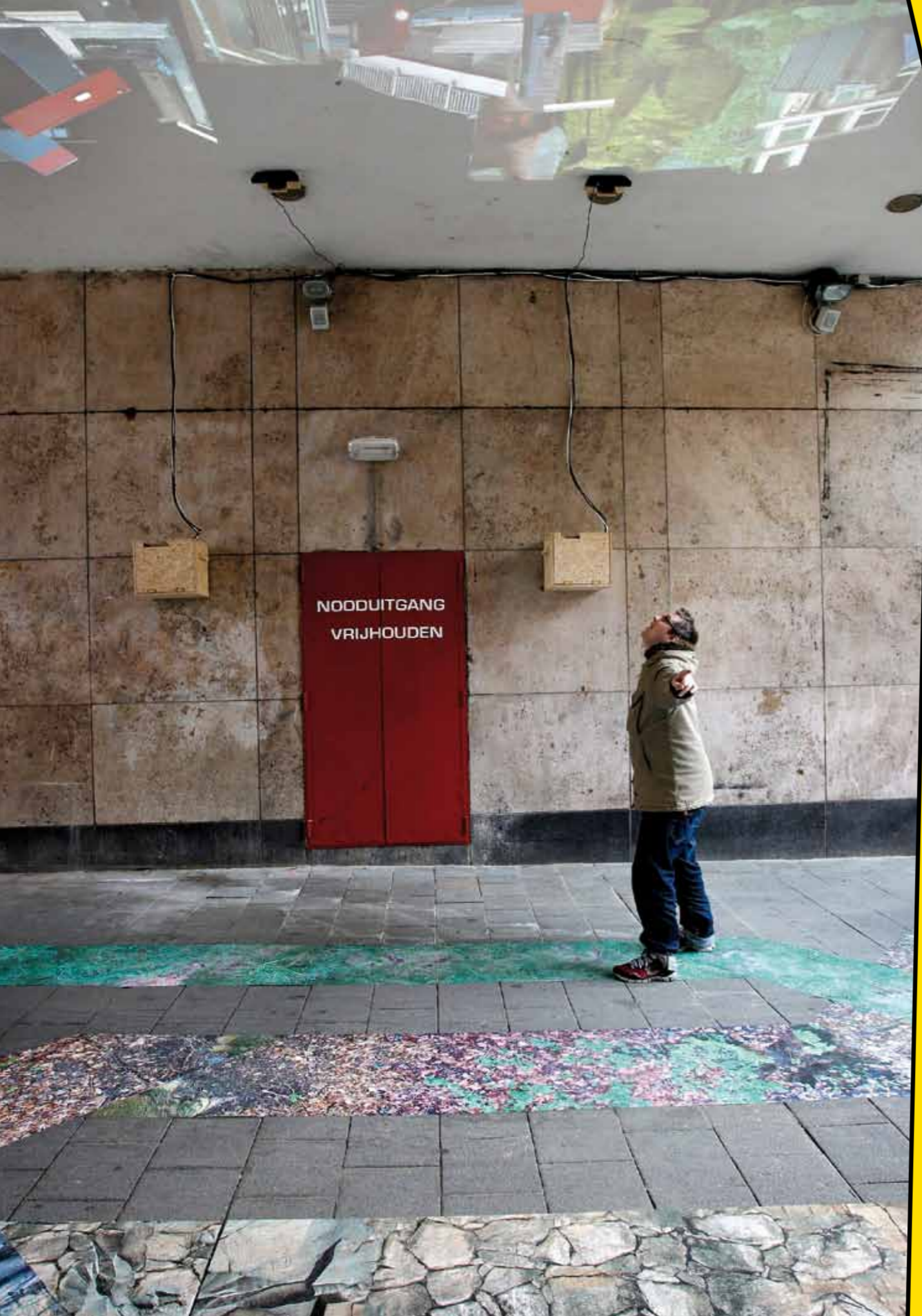
ONTMOETINGSPLEK

Gezien de belangstelling en de persoonlijke reacties van bezoekers is gebleken dat de Hofpoort tijdens het festival als een welkome ontmoetingsplek heeft gefungeerd. Naar aanleiding van de verhalen in Pschorry! in combinatie met het uitzicht raakten de mensen met elkaar in gesprek. Gyz La Rivière: "Iedereen kent de voormalige Shelltoeren. Het gebouw voelt vertrouwd aan. Toch geldt voor 99% procent van de bezoekers (inclusief mijzelf) dat ze nog nooit een stap in het gebouw hebben gezet. Voor twee weken voelde dit gebouw menselijk aan." Het gehele Pschorry! project heeft volgens de kunstenaar aangetoond wat er in dit gebied met minimale nuances mogelijk is. En dat werd door het publiek enorm gewaardeerd.

AMBITIES

De ironie van de kunstenaar met betrekking tot de betekenis van het Hofplein blijkt uit het boekje Pschorry!, aangezien het voornamelijk over de tragiek van het gebied ging. Het Hofplein dat van een uitgaansplein is veranderd in een grote rotonde. Het feesten en uitgaan met betrekking tot Hofplein leeft vooral in de verhalen uit het verleden. Tijdens het festival is gebleken dat het Hofplein bij menig Rotterdammer een aantrekkingskracht blijft houden. Gyz La Rivière wilde met het Pschorry! project iets aanwakkeren van liefde. "Van dit Hofplein van vandaag moet wij weer een mensplein zien te maken in de nabije toekomst." Er is immers ruimte genoeg.

II AMMANSTRAAT

FORWARD TO NATURE – RNUL INTERACTIVE & THIJS VAN VUURE

De Ammanstraat is een straat tussen de voormalige bioscoopstraat de Kruiskade en het uitgaansgebied op het Stadhuisplein. De Ammanstraat is volgens Rnul Interactive en bioloog Thijs van Vuure één van de minst natuurlijke plekken van Rotterdam en juist op deze plek probeerden zij een natuurlijke situatie te creëren. Met behulp van gemarkeerde paden werd de bezoeker verleid deze onbekende route te nemen.

Door technologie te combineren met architectuur brachten Rnul Interactive en Thijs van Vuure de bezoekers in een 'natuurlijke' setting. De interactieve installatie, met speciaal ontwikkelde software, bracht het publiek dichter bij de natuur zonder dat de keuzemogelijkheden van leven in de stad teniet werden gedaan. Nature on Demand stond hierbij centraal: bezoekers bepaalden zelf in welke natuurlijke situatie zij zichzelf terug wilden zien.

“Plekken in de stad waar je normaal gesproken aan voorbijloopt, of niet eens in de buurt komt werden belicht”

INTERACTIE

Uitgangspunt voor de thematiek van de installatie Forward to Nature was het spanningsveld tussen natuur en architectuur. "Is een architectonisch bouwwerk per definitie onnatuurlijk? En is het mogelijk om in een vormgegeven stad de natuur terug te brengen?", vroegen Rnul en Thijs van Vuure zich af. Om bezoekers dit te laten ervaren is een interactieve installatie ontworpen waarin afbeeldingen van stukken van architectuur van de Ammanstraat veranderden in een natuurlijke omgeving naar keuze, ondersteund door geluid uit die specifieke natuurlijke omgeving. Bezoekers hadden keuze uit drie verschillende paden die op de grond waren gemarkeerd. Er kon worden gekozen voor een bospad, een rotspad en een weilandpad. De afbeeldingen waren te zien op het plafond van de onderdoorgang, aan de Stadhuispleinkant. "De bezoeker werd hierdoor gedwongen omhoog te kijken; de richting waar de meeste architectuur in Rotterdam zich bevindt," aldus Rnul.

In het tunneltje zagen de bezoekers zichzelf terug in de gekozen natuurlijke situatie. Dit beeld, ondersteund door geluid, was real time, dus reageerde direct op de beweging van de bezoekers. Daarbij was het voor de bezoekers mogelijk om te springen van het ene pad naar het andere pad. Rnul: "Met de installatie hoopten we te bereiken dat publiek zich is gaan afvragen of de huidige situatie wel de meest gewilde is en wat voor eventuele andere bestemmingen de plek zou kunnen krijgen of dat het misschien wel mogelijk is natuur terug te brengen op die verstedelijkte plek." De installatie moest het publiek stimuleren op een open manier naar stadsinrichting te kijken. Niet met architectonische middelen, maar door het creëren van zintuiglijke ervaringen.

ERVARING BEZOEKER

Rnul en Thijs van Vuure: "De Ammanstraat is volgens ons één van de minst natuurlijke plekken van Rotterdam en we denken dat het ons gelukt is een natuurlijke situatie te creëren op deze plek. Het is uiteraard een surrogaat-situatie, maar de bezoekers zijn gestimuleerd om na te denken over hoe in de Ammanstraat de stedelijke situatie kon veranderen in een natuurlijke. Op deze manier

zijn zij geprikkeld om ook anders te gaan kijken naar de rest van de stad."

De afgebakende ruimte, een kleine onderdoorgang, leek een perfecte locatie voor een interactieve installatie. Enerzijds was er de blik op de huidige Ammanstraat en anderzijds kon het publiek ervaren hoe de straat zou kunnen zijn. De wisselwerking werd door het publiek echter lang niet altijd ervaren. Bezoekers speelden met de wisselende afbeeldingen die de transformatie van de straat lieten zien. De koppeling met de verschillende natuurlijke omgevingen werd door een aantal bezoekers niet begrepen. De inhoudelijke visie kwam echter niet altijd naar voren, maar het spel werd wel gespeeld.

AMMANSTRAAT

FORWARD TO NATURE – RNUL INTERACTIVE & THIJS VAN VUURE

According to Rnul Interactive and biologist Thijs van Vuure, the Ammanstraat is one of the least natural streets of Rotterdam. That was why they chose this spot to create a natural situation with an interactive and sensory experience of nature. The Ammanstraat was transformed into a picture and sound passage with the help of marked trails which tempted the visitor to take this unknown route.

Visitors had a range of three trails to choose from: a fo-

rest path, a rocky trail and a meadow path. The images of the natural environment were displayed on the ceiling of the tunnel, on the Stadhuisplein side of the Ammanstraat.

The interactive installation, created with specially-developed software, brought the audience closer to nature while allowing them to retain the range of options offered by city life.

"Ik ben geen Rotterdammer en vond bepaalde plekken lastig te vinden, zoals de Ammanstraat. Ik begreep niet wat daar te zien was, ondanks de beschrijving"

III LIJNBAAN

LEVENDE VITRINE – ROTTERDAM ARCHIGUIDES

De Lijnbaan, het eerste autovrije winkelgebied ter wereld en sinds 2010 een Rijksmonument, ligt in het hart van het centrum. De Lijnbaan bestaat uit een winkelgebied voor voetgangers, straten en woningen in de vorm van flats rondom groene hoven. Waar ooit de glorie van het gebied tot uitdrukking kwam in de etalages, terrassen en bloemperken vormt het gebied steeds meer een rijksweg voor voetgangers waarbij nauwelijks nog wordt stilgestaan. Rotterdam ArchiGuides heeft de vrijstaande vitrines en etalages, waarin de producten van omliggende winkels werden uitgesteld, als uitgangspunt genomen voor een interventie op de route van ZigZagCity.

TRANSPARANTIE OP DE LIJNBAAN

Rotterdam ArchiGuides heeft tijdens ZigZagCity de oude glorie van de Lijnbaan hersteld met het bouwen en programmeren van een grote, Levende Vitrine op de Lijnbaan. In de vorm van een transparante kas was de Levende Vitrine een plek om te zien en gezien te worden. In de winkelstraat werd dagelijks geprogrammeerd. Een belangrijk vast onderdeel van de Levende Vitrine was de koffiebar in de kas: de LijnBAR van Maatschappij voor Volksgeluk (MAVV).

Het programma van de Levende Vitrine was opgebouwd in een vast ritme. Onderwerpen als mode, jongerencultuur, geschiedenis, uitgaan en architectuur kwamen samen op deze plek. Doordeeweeks waren er op vaste tijdstippen optredens van muzikanten van Codarts, Geheugenreizen van kunstenaar Ilse van de Laan en werden er lunchsessies georganiseerd door jongerentheatergroep Young Stage. Elke vrijdagavond werd de LijnBAR geprogrammeerd door MAVV en LijnB (pop-up straatoptredens). De weekenden kregen een thematische invulling.

GROETEN VAN

DE LIJNBAAN

Het project van Willem Besselink - Lijnen Banen - toonde de loopacties van het winkelpubliek op de Lijnbaan in statistieken. Een visualisatie in de vorm van een grafiek op de zijkant van de kas liet zien dat er tijdens ZigZagCity **245.000 PASSANTEN** zijn geweest, wat de populariteit van de Lijnbaan anno 2012 nogmaals bevestigt.

Tijdens Motel Mozaïque stond muziek centraal, met optredens, workshops, talkshows en een expositie. Het ontbijt was een groot succes, waarbij 200 bezoekers samenkwamen op de winkelstraat nog voordat de winkels open waren. Het tweede weekend werd samen met ondernemers op de Lijnbaan, het thema 'mode & lifestyle' uitgewerkt. Het winkelend publiek mocht de kledingcombinaties van twee modellen in de kas bepalen. Dit resulteerde in onverwachte en speelse scènes op een drukbevolkte Lijnbaan. Het HipHopHuis organiseerde een multidisciplinaire middag met breakdance, graffiti en dj's. Het laatste weekend stond geheel in het teken van gezinnen, met het project 'krassen in de kas', waarbij jong en oud de witgekalkte kas als tekenbord gebruikten.

RESULTAAT

Met eenvoudige ingrepen heeft Rotterdam ArchiGuides de kwaliteiten van de Lijnbaan zichtbaar gemaakt waarbij 'flaneren en etaleren' een belangrijke rol speelden. De ambitie was de Levende Vitrine onderdeel te laten worden van het silhouet van de Lijnbaan, zowel in beeld als met activiteiten.

De Levende Vitrine, die 17 dagen op de Lijnbaan aanwezig was, heeft een veelheid aan reacties opgeroepen. Er waren veel complimenten van oudere bewoners die door de ingreep moesten denken aan de Lijnbaan van vroeger, terwijl juist op dat moment jonge mensen stonden te musiceren en zeefdrukken maakten. De Lijnbaan heeft tijdens ZigZagCity 'iets' van haar oude glorie teruggekregen met hedendaagse programering.

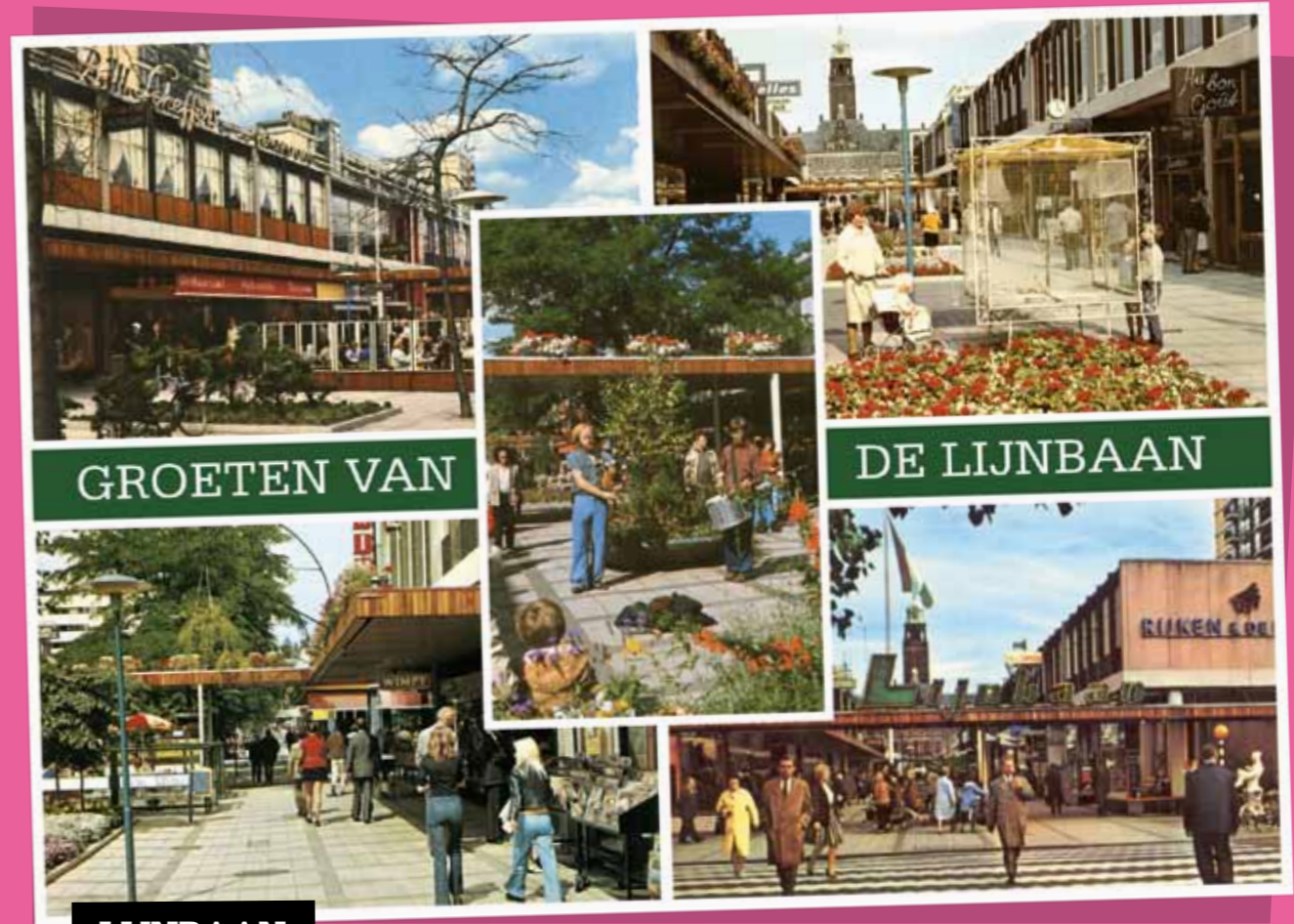
De Levende Vitrine was een transparante plek. Toch bleek het winkelende publiek niet vanzelfsprekend naar binnen te gaan. Veel mensen stonden wel te kijken maar besloten de vitrine niet te betreden. De potentie van een koffie- en terrasplek in de winkelstraat heeft zich wel bewezen, er werd een nieuw publiek aangetrokken dat anders met een grote boog om de Lijnbaan heenloopt. De potentie van de kas als een transparante ingreep en publieke plek op de Lijnbaan geeft voeding aan een discussie over permanente ingrepen op de middenzoom van de Lijnbaan.

"Nieuwe leuke dingen op de Lijnbaan neerzetten, trekt aandacht van winkelend publiek!"

GROETEN VAN

DE LIJNBAAN

GROETEN VAN

DE LIJNBAAN

LIJNBAAN

LIVING DISPLAY – ROTTERDAM ARCHIGUIDES

The Lijnbaan, the world's first pedestrian shopping area, has been a national monument since 2010. Located in the heart of the city centre, it was and is Rotterdam's most popular shopping street. The area used to be more attractive and stylish, decorated with flower boxes, island-like window displays and terraces, but these days

the area is increasingly becoming just a highway for pedestrians. During ZigZagCity, Rotterdam ArchiGuides restored the Lijnbaan to its former glory by building and programming a large Living Display in the form of a transparent greenhouse. A place to see and be seen, to showcase and to promenade. Rotterdam ArchiGuides organised a daily programme on the Lijnbaan, featuring fashion, youth culture, history, entertainment and architecture.

"Buisende sfeer op de Lijnbaan, heerlijk"

IV ZIGZAGTRAVEL

ROTTERDAM ARCHIGUIDES

ZigZagTravel was een interventie op de route en een interventie voor het totale festival. Het concept van een reisbureau heeft alle andere interventies een zweem van vakantie en verpozing gegeven. De sfeer van het reisbureau verbond de verschillende projecten aan elkaar. In de overtuiging van Rotterdam ArchiGuides kon dit enkel gestalte krijgen door met het hele kantoor naar de route te verhuizen. Rotterdam ArchiGuides transformeerde gedurende ZigZagCity in Reisburo ZigZagTravel. Het Lijnbaankwartier vormde het vakantieparadijs, met reisbureau ZigZagTravel als middelpunt en uitvalsbasis voor de excursies naar de omringende locaties. Het winkelend publiek en

de gerichte bezoeker konden er terecht voor een gastvrij ontvangst geheel in de sfeer en het karakter van het festival. ZigZagTravel was gevestigd in een leegstaand winkelpand op de Karel Doormanstraat. Met eenvoudige middelen is een reisbureau gebouwd waar meerdere personeelsleden bezoekers van dienst konden zijn. Om het vakantiegevoel op te roepen werd het reisbureau aangekleed met speelse attributen zoals strandsetjes.

REISPROGRAMMA

ZigZagTravel nam de reisindustrie als voorbeeld, met een knipoog naar de verleidelijke beelden en slogans. Met een speciaal ontwikkelde promotiecampagne werd het Lijnbaangebied als vakantieoord gepresenteerd. Speciaal voor het reisbureau zijn uniformen ontworpen om het professionele karakter van ZigZagTravel te benadrukken.

"Duidelijke uitleg. Geanimeerd verhaal. Goede, enthousiaste gids, die op de hoogte was van het onderwerp waarover ze vertelde. Goede tijdsduur"

ZIG ZAG TRAVEL

De reisverhalen zijn samen ontwikkeld met bewoners, winkeliers, café-eigenaren en passanten. Deelnemers van de excursies hoorden de persoonlijke verhalen over specifieke gebouwen en plekken op locatie. Vaak op plekken die normaal niet kunnen worden bezocht. Het gehele reisprogramma was inhoudelijk, over de verloren geschiedenis van het gebied en de wederopbouwhistorie van Rotterdam en ludiek. Ook het reisprogramma had als doel een nieuwe blik te verschaffen op het typische centrum van Rotterdam. Alle reises stonden onder leiding van reisleiders. Een greep uit het aangeboden reisprogramma: 'Wo Ist Der Altstadt', 'Liften', 'Ontdek het pittoreske Lijnbaangebied', 'Expeditie Boomgaardhof', 'Sky High' en 'Balkonscènes'.

REISJES

Het idee om een reisbureau als concept te gebruiken om het festival te promoten en te programmeren sprak een breed publiek aan. Rotterdam ArchiGuides: "Het beeld dat in drie weekenden meer dan 1300 mensen met een gids door het Lijnbaankwartier liepen, spreekt voldoende tot de verbeelding.

Een saillant detail is dat het overgrote deel van de deelnemers meeding op onze reguliere 'Lijnbaan-excursies'. De eenmalige excursies om ook andere disciplines toe te voegen aan het programma, zoals cabaret en opera konden op minder respons rekenen." De excursies die elk weekend in een bepaald ritme terugkeerden, ontwikkeld vanuit het reisbureauconcept en die over het Lijnbaankwartier gingen, bleken veel beter bij het publiek in de smaak te vallen.

Het reisbureau was laagdrempelig. "Het idee van een reisbureau waar mensen naar binnenstappen en de beschikbare reisconsulent 'iets' boeken, gebeurde al vanaf dag één," aldus Rotterdam ArchiGuides. Dit komt deels door de goede promotie, tevens heeft ZigZagTravel waarschijnlijk de juiste uitstraling gehad van een echt reisbureau. Rotterdam ArchiGuides: "Nooit hoefden we te verklaren wat je in ZigZagTravel kon doen, we moesten eerder uitleggen dat we geen vakantie verkochten naar exotische oorden als de Caribbean."

"Een avontuurlijke -vakantie-achtige manier om de stad te bezoeken. Je bent er in plaats van dat je er doorheengaat, waardoor je details ziet"

"Bijzondere locaties, enthousiaste 'gidsen'"

"Originele insteek, plekken die normaal niet opvallen werden bruisend en kregen een tijdelijk nieuw uiterlijk"

ZIGZAGTRAVEL

ROTTERDAM ARCHIGUIDES

During ZigZagCity, Rotterdam ArchiGuides was transformed into the ZigZagTravel agency. The travel agency dispensed story and travel programs and information about the festival, and sold excursions. The Lijnbaan Quarter became a holiday paradise, with the ZigZagTravel agency at its heart, serving as a base for excursions to the surrounding areas. The travel stories about the past, present and future were developed together with residents, shopkeepers, café owners and passers-by. Tourgoers were treated to personal stories about specific buildings and areas on the tours. They visited various places including hotel rooms, retail warehouses and dance halls, and were taken to areas where the public is not usually permitted. The range of programs on offer was both informative and entertaining. It gave information on the lost history of the area and the history of the city's reconstruction, with the aim of giving a fresh look at the centre of Rotterdam.

All trips were led by tour guides, and the travel program included such tours as: 'Wo Ist Der Altstadt', 'Lift', 'Discover the picturesque Lijnbaan Area', 'Expedition Boomgaardhof', 'Sky High' and 'Balcony Scenes'.

BINNENSTEBUITEN | INSIDE OUTSIDE

Ieder gebied, ieder gebouw en ieder mens heeft een verhaal. Het zijn (stille) getuigen van onze cultuur en geschiedenis.

THEATRALE ONTMOETINGEN WIM STEASSENS

BUREAU DE LAAT

Eigenaar Mine de Laat "Ik roep altijd: 'Ik ben eigenaar van 30 vierkante meter grond in Rotterdam en de lucht tussen die twee stukken. Maar mijn huis is 240 vierkante meter.'"

KAPPER BOTERMANS

Kapper Paul Zijdenbos "Nou, Centraal was eigenlijk een soort volksbioscoop. Mensen keken er naar wildwestfilms, avonturenfilm. Oh, en af en toe werd De Jantjes gedraaid. Zelfs ging ik in mijn jonge jaren met mijn vrienden naar detectives kijken. Zwart-wit natuurlijk."

JAMIN

Jaminmedewerker "Je hebt alle soorten snoepballen: gomballen, jellyballen, toverballen, wijnballen, tennisballen, kauwgomballen, pralineballen. Maar ook: dolfijnen, draculatanden, geboortehartjes, gekleurde kikkers, groene erwten, muntrop, geoliede wormen, riotspinnen en roze en witte muizen."

HOLBEINHUIS

Ex-conciërge Bill Piera "Dat uitzicht natuurlijk, dat trok hè? Toen was dit allemaal kaal, die gebouwen die stonden er nog niet. Alleen de Lijnbaan was er al. Al die flats van de Lijnbaan heb ik zien bouwen. En daar, de Doelen ook, natuurlijk."

∇ JAN EVERTSENPLAATS

IK VERLAAT GANG EN KAMERS VAN MIJN STAD EN BETREED LICHT, GEUR EN GELUID VAN DE SEIZOENEN - OBSERVATORIUM

De Jan Evertsenplaats vormt een van de Lijnbaanhoven die onderdeel uitmaken van het ontwerp van het Lijnbaangebied. In dit ontwerp van de Lijnbaan zijn deze hoven bedacht als groene stadstuinen voor de bewoners van de omliggende flats en het winkelend publiek. De Jan Evertsenplaats is nu voornamelijk een plantsoen dat wordt gebruikt als hondenuitlaat en snelle doorsteek. Kunstenaarsgezelschap Observatorium liet met een ingreep op de Jan Evertsenplaats zien wat de betekenis van deze groene plek zou kunnen zijn.

RUIMTE OM TE ONTSPANNEN

Een kunstwerk van hout - een 'slakkenhuis' - leidde tot verwondering en trok de bezoekers naar de tuin. Een van de randen, een arcade van een Lijnbaanflat, kreeg vensters aan het park. Een serie lijsten in de openingen tussen de "zuilen" van de arcade, met zitgelegenheid en uitzicht over bomen en planten van de Jan Evertsenplaats. Observatorium wilde de verbinding van de tuin met de stad herstellen en het groengebied van de Jan Evertsenplaats tot de aantrekkelijkste stadstuin van Rotterdam maken. Met een sculptuur en een architectonische ingreep is een plek gecreëerd om te ontspannen, te picknicken, te werken, vrienden te ontmoeten en te spelen. Bezoekers werden even uit de monocultuur van het winkelgebied getrokken en zij verlieten de stad, zonder de stad werkelijk te verlaten.

PROGRAMMERING

"De tijd nemen is van belang bij de appreciatie van zowel kunst als de natuurlijke of gebouwde omgeving en dit bevordert het gesprek tussen mensen." Tijdens ZigZagCity was het een heerlijke plek om te ontspannen, waar de bezoeker kon lunchen, werken, yoga of tai chi kon beoefenen en kinderen konden knutselen, of gewoon genieten van de rust midden in de stad. De tuin werd iedere ochtend geopend door een tuinman, die tevens gastheer was. "Wij brengen graag nieuwe 'geuren en geluiden' in het stadscentrum: de geur van versgemalen koffie, bloemen, kruiden en paardenpoep. De geluiden van handenarbeid, kinderstemmen en kabbelend water," aldus Observatorium.

"De Evertsenplaats intrigeerde me zeer. Als je die afsluitbaar of open zou maken met de omringende bewoners dan zou het een veel mooier Rotterdam opleveren. Groener, kleurrijker, vitaler"

EIGENAARSCHAP OPENBARE RUIMTE

Het resulteerde in een aibaar kunstwerk in de vorm van een slakkenhuis, een architecturale ingreep die de Lijnbaanflat 'af' maakte. Met een programma gericht op verblijf, gastvrijheid en onderhoud. De ingreep op de Jan Evertsenplaats heeft voor Observatorium bevestigd wat zij al dachten: "De stad is van iedereen, alleen als die ook door iedereen gemaakt wordt." Verder heeft de interventie duidelijk laten zien dat een stad een permanent veranderend organisme is. Tijden veranderen, mensen veranderen, gedrag verandert, wensen en verlangens veranderen. "De stad is af' in deze transitie. Er lijkt wel eens gedacht te worden dat we naar een 'eindbeeld' streven. Dat bestaat niet, juist de veranderingen horen bij de stad. Een nooit veranderende stad staat stil. Een stad is pas af als die permanent verandert," volgens Observatorium. Hoe je alle 'eigenaren' van een stuk aarde op één lijn krijgt is dan de uitdaging. Kunst en cultuur kunnen daarin een belangrijke rol spelen. Observatorium: "Kunst verandert de waarneming, politiek en economie de werkelijkheid."

"Er worden stukjes stad onder de aandacht gebracht waar je eigenlijk altijd aan voorbij ging. Mijn kinderen hebben genoten van het bloemen maken. Maaïke Slingerland was een bijzonder goede gastvrouw die kinderen serieus nam. Complimenten!"

De bewoners van de Jan Evertsenplaats ervaren de laatste jaren, met name in het weekend, veel overlast van het uitgaanspubliek dat het plantsoen voornamelijk 's nachts gebruikt. Dit was een belangrijke reden voor enkele bewoners om, nog voordat de definitieve plannen gereed waren, in actie te komen. De Jan Evertsenplaats was immers van hen. Met een anoniem pamflet werd door een enkeling zelfs opgeroepen het festival te boycotten. De angst bleek uiteindelijk ongegrond, tijdens en na het evenement waren hoofdzakelijk positieve geluiden te horen waren. Een bewoner van een Lijnbaanflat zei na afloop; "De Jan Evertsenplaats is in de 40 jaar dat ik hier woon nog nooit zo gezellig en levendig geweest," Deze mening wordt door meer bewoners gedeeld. Tijdens ZigZagCity is er een sterke afname van overlast ondervonden. Hiermee heeft Observatorium een belangrijk doel bereikt: "We hebben een stuk geschiedenis achter ons gelaten (vroeger was het zo gezellig) en laten zien dat met minimale middelen een Lijnbaanhof nu ook echt een hof is geworden. De bezoekers (dus niet alleen de bewoners) hebben precies dat gedaan wat we hoopten. Ontspannen, spelen, ontmoeten en de hectiek van de stad verlaten." De tijdelijke ingreep op de Jan Evertsenplaats heeft dusdanig veel losgemaakt dat er vanuit de stad positief gereageerd is om een soortgelijk project voort te zetten.

JAN EVERTSENPLAATS

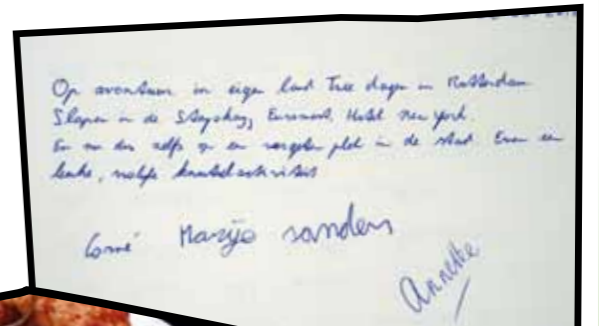
I LEAVE THE HALL AND ROOMS OF MY CITY AND ENTER THE LIGHT, SMELLS AND SOUNDS OF THE SEASONS – OBSERVATORIUM

In the original plan for the Lijnbaan area, the Lijnbaanhoven were conceived as green city gardens for the residents of the surrounding flats as well as for shoppers. It was a place for them to relax and escape the bustle of the city centre. These days the Jan Evertsenplaats is a park that is used primarily as a short cut and a dog walking area.

Observatorium wanted to restore the connection with the city, and made the green area of Jan Evertsenplaats into an attractive city garden. With a work of art constructed from wood – a 'snail's shell' – they attracted visitors to the

garden; a place to relax, have a picnic, work, meet friends and play. An arcade belonging to the Lijnbaanflat on the edge of the gardens was given windows looking onto the park, complete with seating and views over the trees and plants of the Jan Evertsenplaats.

During ZigZagCity, old and new stories were brought to life with theatre, animation and mini performances. However, peace and tranquillity also formed an important part of Observatorium's project.

De Jan Evertsenplaats was net als alle andere locaties van ZigZagCity onderdeel van een studieproject van de Willem de Kooning Academie. Marijn Hekker en Jeannine Mosman namen het heft in handen door een mobiel projectbureau te installeren en de gastvrijheid als uitgangspunt te nemen voor hun programma dat naadloos aansloot bij de plek.

VI KAREL DOORMANHOF

BUBBLE BUILDING – DUS ARCHITECTEN

Het Karel Doormanhof is een van de grootste binnenplaatsen van het centrum. Het gebied is een grote restruimte tussen de wederopbouwstad en negentiende eeuwse stad, waar de ingrepen van de stadsvernieuwing duidelijk zichtbaar zijn. De ambitie van de gemeente Rotterdam om van de binnenstad een City Lounge te maken kreeg hier op een eigentijdse en gewaagde wijze vorm. Het Karel Doormanhof is een potentiële ontmoetingsplek in de stad, vanwege de veelzijdigheid van functies - winkels, restaurants, scholen, casino, bejaardentehuizen - die er omheen zijn gevestigd. DUS Architecten had de ambitie om van deze plek een nieuwe ontmoetingsplek voor de binnenstad te maken. Het werk van DUS Architecten richt zich op de relatie tussen privé en publiek, waar met eenvoudige en verrassende ingrepen nieuw gebruik wordt gestimuleerd.

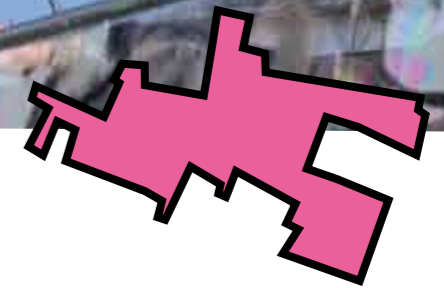
SPELENDERWIJS

De hoofdthematiek van het Bubble Building was samen te vatten als 'spelenderwijze architectuur': een installatie voor jong en oud en niet alleen voor architectuurliefhebbers. Programma (activiteit) en architectuur (gebouw) vielen samen, doordat het paviljoen steeds opnieuw door de bezoekers werd gemaakt. Deze thema's heeft DUS Architecten uitgewerkt in een mini-manifest, dat was te lezen op de potjes bellenblaas die bij de Bubble Building werden uitgedeeld.

“De diversiteit en de originele locaties en activiteiten, met name de Bubble Building, vond ik erg leuk”

DUS onderzocht de omgeving van het Karel Doormanhof nauwgezet: met aandacht voor het groen, de speelplaats en de bebouwing. Wat opviel was dat de speelplaatsen nauwelijks gebruikt werden. De hernieuwde 'speelplaats' werd gedurende het festival in nauwe samenwerking met DUS Architecten geprogrammeerd. De activiteiten waren gericht op ontmoetingen in de openbare ruimte. Hiervoor hebben zij het meest tijdelijke paviljoen bedacht; een installatie die letterlijk vederlicht de omgeving activeert en door deelname van bezoekers telkens van vorm verandert. De schoonheid en het speelse karakter van bellenblazen vormt de basis voor de Bubble Building. Iedere bezoeker maakte samen met andere bezoekers een specifieke en onverwachte (tijdelijke) ruimte.

“Originele insteek, plekken die normaal niet opvallen werden bruisend en kregen een tijdelijk nieuw uiterlijk”

PARTICIPATIE

“We hebben veel gehad aan de samenwerking met de opticien, die ons heeft voorzien van stroom en water. Verder reageerden de ondernemers uit de Karel Doormanstraat positief op het project. In het aangrenzende seniorencomplex werden herhaaldelijk de lamellen weggeschoven zodat de bewoners zicht hadden op de Bubble Building en ook kwamen ze langs om een kijkje te nemen.” Het paviljoen bestond door participatie van het publiek. Zonder medewerking van het publiek was er niks te zien. DUS Architecten: “Terloopse voorbijgangers pakten een handvat op, zagen dat er een bel ontstond en gingen dan verder proberen. Dat werkte goed.”

DUS Architecten: “Het Karel Doormanhof staat niet op de Mental Map van de Rotterdammer. Met het Bubble Building wilden we schoonheid bieden tegenover het allegaartje van achterkanten.” De ambitie om een esthetisch speeltoestel te realiseren is goed geslaagd. Er werd gerecreëerd in het hof en mensen hebben ook meer gebruik gemaakt van de reeds aanwezige speeltoestellen in het

hof. De Bubble Building was duidelijk onderdeel van ZigZagCity en werd goed bezocht, ondanks dat de plek redelijk afgelegen was. De ambitie om een spraakmakend object te maken is geslaagd, er worden uiteenlopende foto's op internet verspreid via social media. Ook de professionele design- en architectuurmedia hebben veel aandacht besteed aan het project. “Voor de bezoeker bracht de Bubble Building tijdelijke verwondering; een paar minuten stilstand en reflectie op een plek waar je normaal alleen je auto parkeert. Voor mensen met kinderen bracht het langdurig vermaak, kinderen bleven maar bellen maken.”

KAREL DOORMANHOF

BUBBLE BUILDING – DUS ARCHITECTS

The Karel Doormanhof is a hidden spot in the heart of the city centre, sandwiched between the pre-war architecture of the Mauritsstraat and the post-war construction of the Karel Doormanstraat. DUS Architects made a thorough investigation of the area around the Karel Doormanhof, paying special attention to the green areas, the playground and surrounding buildings. DUS Architects created the most fragile and temporary pavilion in the world on the square in the middle of this area. The Bubble Building was made entirely of soap suds. Each visitor (together with the other visitors) created a specific and unexpected temporary bubble building. The pavilion was a reference to major architectural themes, such as the reconstruction of post-war Rotterdam.

“Ik vond het goed, door de mix aan achtergronden van de ingrepen op de locaties, dat de route voor meerdere mensen interessant is; zowel voor de vakgenoot als cultuurliefhebber en kinderen”

VII BOOMGAARDHOF

URBAN WASTELAND REMIX – STUDIO IRIS SCHUTTEN

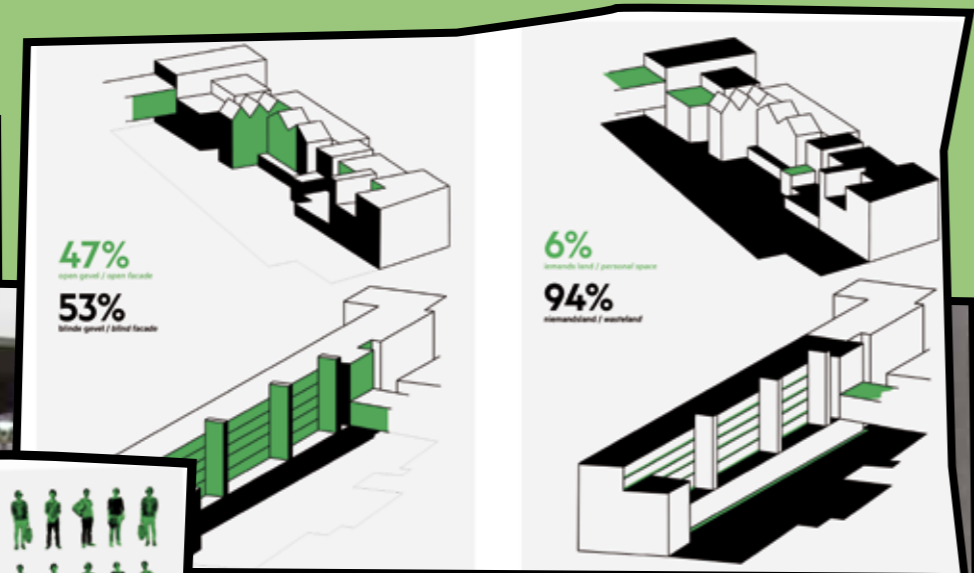
Wonen in de stad staat hoog op de agenda van het Rotterdamse bestuur. De Boomgaardhof is een van die plekken waar woningen kunnen worden toegevoegd. 'Maar wanneer wil je aan deze boomgaard wonen?' Architect Iris Schutten onderzocht de mogelijkheden van deze plek met passanten en 'omwonenden'. Vanuit het perspectief dat er al genoeg ruimte is om te wonen, is zij aan de slag gegaan om te verbeelden hoe een binnenplaats een buitenplaats in de stad kan worden. Iris Schutten: "Nederland is tot in haar puntjes bedacht, gereguleerd en georganiseerd. Dat leidt tot een gebouwde omgeving die bevroren lijkt, verandering van vorm of functie komt relatief weinig voor."

ONDERZOEK

"Hoe ziet de Boomgaardhof eruit als we de tijd een rol laten spelen in haar ontwikkeling? Als de stad langzaam kan transformeren, al naar gelang de behoeftes en mogelijkheden van haar gebruikers?" Iris Schutten wilde tijdens ZigZagCity met haar project laten zien wat de kansen zijn om de verblijfs- en gebruikskwaliteit van de Boomgaardhof te verhogen. Aan de hand van enkele ontwerpen liet zij op de plek zelf zien hoe het ruimtegebruik gedurende tien jaar zou kunnen veranderen. Iris Schutten liet met haar video zien wat het betekent voor een plek als de factor tijd mee wordt genomen in architectuur en stedenbouw. De getoonde ontwikkeling is enerzijds gebaseerd op onderzoek, tegelijkertijd vormde het de basis voor het gesprek op locatie tijdens het festival. De installatie Urban Wasteland Remix toonde de onvermoede potenties van een vergeten stuk binnenstad. De locatie voor de installatie was een leegstaande ruimte, een voormalige galerie in een voormalige steeg.

FANTASEREN

De installatie bestond uit drie onderdelen. Een serie posters die de 'feiten en gegevens' over de huidige staat van de hof met betrekking tot onder andere leegstand op inzichtelijke wijze verbeeldden. Vervolgens kon de bezoeker plaatsnemen in een van de zitzakken om een video-animatie te zien van wat mogelijke ingrepen zouden kunnen betekenen voor een plek als de Boomgaardhof. Door een viewpoint aan de hof als ontmoetingsplek te bouwen konden mensen vervolgens zelf fantaseren over de plek en met elkaar in gesprek gaan over de toekomst. Naast dit podium was er tevens het statement 'Unbuild – Reprogram – Reclaim' op de muur geschilderd en eetbaar groen geplant. Iedere dag tussen 14.00 en 16.00 uur werd er thee met iets lekkers geserveerd tijdens de Afternoon Tea. Op de vrijdagen werd een Happy Hour georganiseerd en met het uitnodigen van gasten verdere diepgang geboden, een mooie gelegenheid om met elkaar in gesprek te gaan.

"Het initiatief op zich om ons nader kennis te laten maken met plekken in het centrum. De gastvrijheid op de locaties was ook hartverwarmend"

BOOMGAARDHOF

URBAN WASTELAND REMIX – STUDIO IRIS SCHUTTEN

City living is high on the agenda of Rotterdam's local government. The Boomgaardhof is one of the places where housing could be added. But would you want to live in an area which is 70% made up of bare walls and the backs of buildings? Together with passers-by and local residents, architect Iris Schutten examined the possibilities of this area and demonstrated how this forgotten place could become part of the city again. In the former alley between the Oude Binnenweg and the Boomgaardhof

was an installation that showed the unexpected strength of this area.

Many buildings in the city are empty. Iris Schutten showed that things do not necessarily have to be demolished if the building or the area is no longer functional. "What would the Boomgaardhof look like if we let it take its time?" she wondered. "If we allowed it to change slowly, depending on the needs and capabilities of its users?" The development shown was partly based on research, and formed the basis for discussion on location during the festival.

"Ik vind het een verademing dat blinde vlekken in de stad weer ophelderen"

BEVINDINGEN

De bezoekers ervoeren de installatie positief. Zowel voor professionals als voor de doorsnee Rotterdammer werd de verbeelding ten aanzien van de bestaande stad geprikkeld. Men ging met een andere blik naar de openbare ruimte van de stad kijken. Organisaties als de gemeente Rotterdam en de Economic Development Board Rotterdam waren zeer geïnteresseerd in het idee voor ontwikkelend beheer. Voor Studio Iris Schutten was de installatie een experiment. Getest werd of

video een geschikt medium is om ideeën over organische gebiedsontwikkeling te presenteren. Getoond werd wat ontwikkelend beheer zou kunnen betekenen voor deze plek, tevens werden bezoekers, omwonenden en stakeholders aangezet om zelf met nieuwe ogen naar de plek te kijken en hierover met elkaar in gesprek te gaan. Door de informele sfeer en setting van de installatie werden mensen uitgenodigd langer te blijven en ook tijd te nemen zelf te kijken naar de bestaande situatie.

VIII CHABOT MUSEUM

THE BARN - MARA SKUJENIENCE

De schapen zijn een verwijzing naar vroeger, toen de bewoners van de villa's nog uitkeken op het Land van Hoboken, met vrij zicht op de weilanden. Dit historische uitzicht is te zien op een doek dat op de zijkant van het NAI is gespannen. Met een knipoog naar het landelijke verleden heeft de Letse vormgever Mara Skujeniece voor in de tuin van het Chabot Museum een schuur ontworpen, The Barn, waarin een pop-up store van Gispens is gevestigd.

BERLIJN AAN DE MAAS WILLEM DE KOONING ACADEMIE

WDKA

ZIG ZAG CITY

BERLIJN a/d MAAS laat uiteenlopende strategieën zien voor zes verschillende plekken waarmee de Rotterdamse binnenstad nieuw leven kan worden ingeblazen. Met maquettes, tekeningen en video's worden uitdagende en innovatieve ontwerpen getoond voor de korte termijn en voor de lange termijn.

Het architectuurfestival ZIGZAGCITY vormde de aanleiding om opnieuw naar de binnenstad te kijken. Studenten Ruimtelijk Ontwerpen van de Willem de Kooning Academie gebruikten tijdens dit festival de stad als levend laboratorium om hun ideeën te testen. Op vrijdag 22 Juni laten zij zien waar hun bevindingen toe hebben geleid en gaan het gesprek aan met stakeholders, architecten, stedsbouwkundige kunstenaars en belangstellenden uit de stad onder leiding van moderator Karin Vosters. (www.karinvesters.nl)

U bent van harte uitgenodigd voor de tentoonstelling en het debat!
Berdejaars studenten Ruimtelijk Ontwerpen
Willem de Kooning Academie,
Hogeschool Rotterdam

ROTTERDAM BERLIJN a/d MAAS

architectonische strategieën en interventies voor de Rotterdamse Binnenstad

LOCATIE:
Hofbogen Mini Mall
Raampoortstraat 30
3032 AH Rotterdam

Tentoonstelling vanaf 15.00 uur
Debat 16.00 uur
Borrel 17.30 uur

OPZET ORGANISATIE

Rotterdam Festivals is verantwoordelijk voor de programmaopzet van ZigZagCity en heeft hiervoor Pieter Kuster aangesteld. Rotterdam Festivals stelde voor de organisatie van het festival een projectteam samen (zie organogram). Deze is bewust klein gehouden, de expertise in de stad wordt intensief benut, echter altijd vanuit een onafhankelijke rol. Een adviserende rol was weggelegd voor Patrick van der Klooster (directeur AIR), Paul van de Laar (directeur collecties Historisch Museum Rotterdam / hoogle- raar Stedelijke geschiedenis, EUR) en Piet Vollaard (directeur ArchiNed).

Het programma van ZigZagCity is tot stand geko- men in samenwerking met de architectuurinstellin- gen in de stad: Rotterdam ArchiGuides, IABR, het AIR, CBK en Stadsontwikkeling Rotterdam. Op de verschillende locaties van de route van het festival is een inhoudelijke samenwerking aangegaan met de bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren en culturele instellingen. De samenwerking tussen de uiteenlopende betrokkenen was inhoudelijk, organi- satorisch en programmatisch van aard. De afstem- ming is bovendien van cruciaal belang geweest om het publiek te bereiken en op een goede manier te benaderen.

PROGRAMMAMAKERS

Kunstenaars, architecten en programmamakers legden met kleine en grote interventies de verbor- gen kwaliteiten van het gebied bloot; op een frivole wijze werd, in samenwerking met de ondernemers, bewoners, scholen en culturele instellingen in het gebied, het gebruik ervan 'nieuw leven' ingeblazen. De programmamakers, zoals het Observatorium, DUS Architecten, Wim Staessens en studenten van de Willem de Kooning Academie, van de program- maonderdelen zijn de dialoog aangegaan en hebben het verhaal (verleden, heden en toekomst) van het gebied gebruikt bij de uitvoering van hun project. Ook is er een programmatische samenwerking aan- gegaan met festivals die in en om de zelfde periode plaatsvonden als ZigZagCity, zoals Motel Mozaïque en Operadagen Rotterdam. Rotterdam ArchiGuides coördineerde, vanuit het tijdelijke reisbureau Zig- ZagTravel, voor het festival de routeprogrammering met thematische excursies en evenementen.

VOORBEREIDING EN WERKWIJZE

Vanuit het kleine flexibele projectteam werd op basis van uitgangspunten en eerste ideeën het programmaconcept van het festival ontwikkeld en bijpassende partners gezocht. Binnen dit kader werden plannen door architecten, programmama- kers en kunstenaars uitgewerkt. Deze werden op verschillende momenten gepresenteerd en getoetst met de stakeholders. De betrokken kunstenaars, ontwerpers en architecten konden hun voorstellen uitwisselen en om zich vervolgens in de beoogde projectopzet te verdiepen. Doel was interactie tus- sen de verschillende deelnemers te bevorderen en de samenwerking van de programmamakers met externen. Op deze wijze is er een nieuw op de be- leving van de bezoeker gericht architectuurfestival ontstaan op basis waarvan uiteindelijk een plan voor het festival is ingediend bij fondsen en de ge- meente Rotterdam.

ORGANISATION AND COOPERATION

Rotterdam Festivals was responsible for the programme structure of ZigZagCity. Rotterdam Festivals put together a project team for this festival and commissioned Pieter Kuster as program coordinator. This team was delibera- tely kept small. The city's expertise was intensively used but always in an independent role.

The programme of ZigZagCity was created by the city's architecture institutions including Rotterdam ArchiGui- des, IABR, AIR, CBK and Stadsontwikkeling Rotterdam. Residents, local businesses, real estate owners and cul- tural institutions along the route of this festival were in- volved in the content of this festival.

The hidden qualities of this urban area were revealed with small and major interventions created by visual artists, archi- tects and programme makers. These urban areas were given "a new lease of life" in collaboration with local busi- nesses, residents, schools and cultural institutions. Joint cooperation in terms of programming also took place with festivals that were held at the same time as ZigZagCity including Motel Mozaïque and Operadagen Rotterdam.

De ambities ten aanzien van bezoekersaantallen waren helder, 30.000 spontane bezoekers, 19.000 gerichte bezoekers en minimaal 1.000 deelnemers aan de tours van Rotterdam ArchiGuides. Deze laatste zijn bereikt met 1.300 deelnemers, evenals de gerichte bezoekers die op 28.605 uitkomen, hoger dan verwacht. Wij telden daarnaast 22.500 spontane bezoekers, met name dankzij de intensieve randprogrammering vanuit de Levende Vitrine op de Lijnbaan. Het totale bezoekersaantal komt hiermee op ruim 52.000. Niet meegenomen in deze telling zijn de 245.000 passanten die de Levende Vitrine op de Lijnbaan hebben gezien, geteld door kunstenaar Willem Besselink gedurende de 17 dagen van het festival. De passanten die via hun, veelal dagelijkse, route de interventie op de Jan Evertsenplaats hebben opgemerkt, zijn eveneens niet meegenomen in het eindresultaat.

Naast de kwantitatieve doelen, is het oordeel van de bezoeker van groot belang. Zowel de kwaliteit als beleving van de afzonderlijke projecten, als de waardering voor het festival als geheel, zijn bovengemiddeld. De interventies van de kunstenaars en architecten hebben veel bezoekers werkelijk nieuwe mogelijkheden laten zien van de publieke ruimte in de stad.

ONDERZOEK

R2Research heeft de meningen van de bezoekers van ZigZagCity gepeild en geanalyseerd. Per e-mail zijn de bezoekers uitgenodigd deel te nemen aan het online onderzoek. Uiteindelijk hebben 111 respondenten de volledige vragenlijst afgerond.

“Aankleding van bijvoorbeeld de Ammanstraat en Karel Doormanhof konden beter”

“Je kijkt met andere ogen naar de plek waar je altijd gewoon voorbij loopt”

**HEEFT ZIGZAGCITY AAN JE VERWACHTINGEN VOLDAAN?
DID ZIGZAGCITY FULFILL YOUR EXPECTATIONS?**

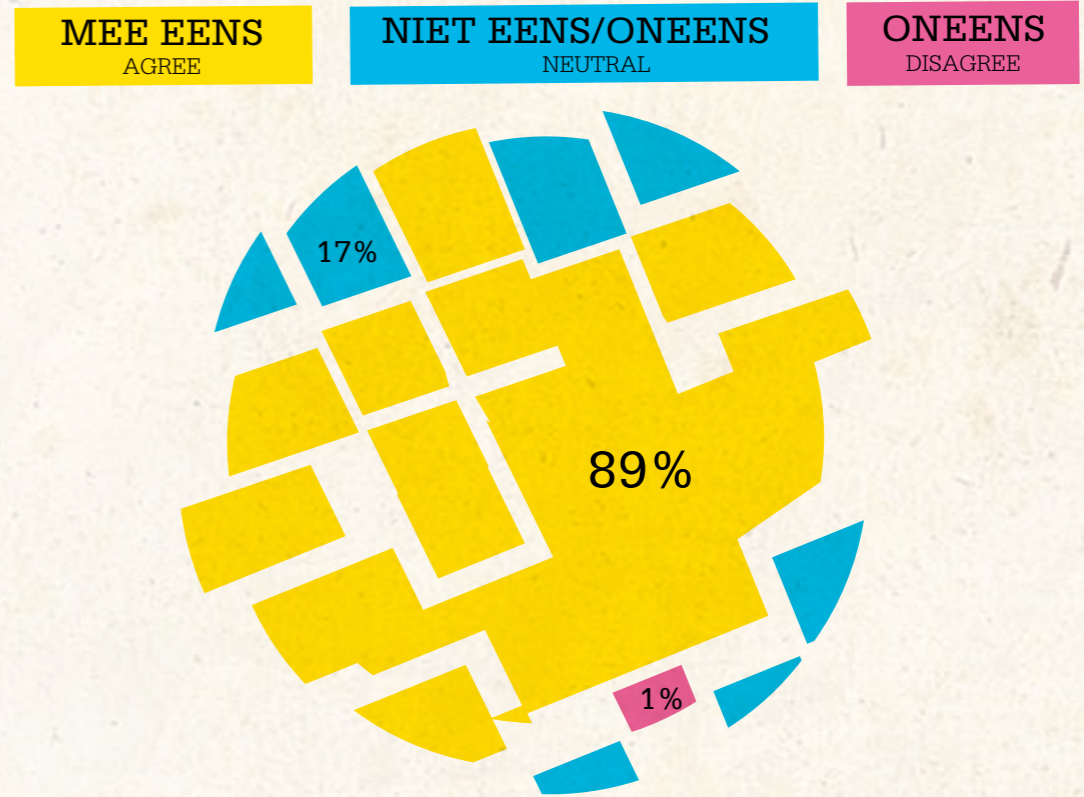

NPS SCORE

PARADE ROTTERDAM = 56
 ZOMERCARNAVAL = 40
ZIGZAGCITY = 36
 DE WERELD VAN WITTE DE WITH = 13
NPS

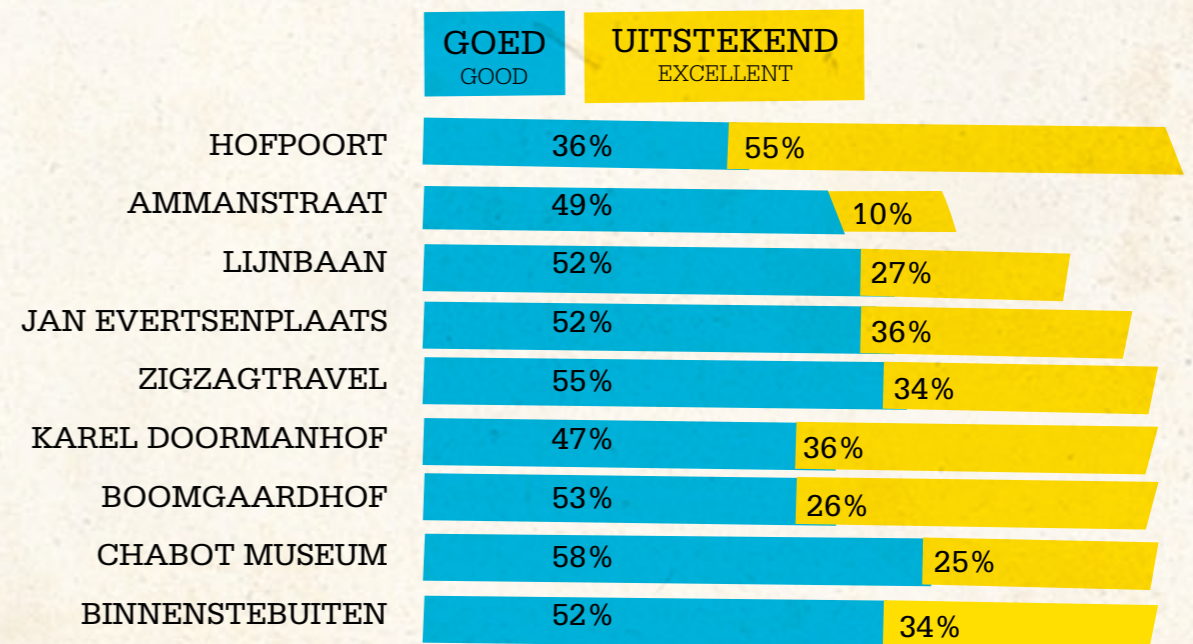
Om de algemene waardering in kaart te brengen gebruiken we de 'Net Promotor Score' (NPS). Een aanbeveling van een bezoeker is een zeer krachtige indicator. Een bezoeker zet hier zijn eigen 'reputatie' op het spel. Met NPS wordt er vooral gekeken naar de "negens en tieners" tegenover de mensen die negatief zijn. Een positieve score is dan een goede indicator voor de "mate van aanbeveling". Men wordt gevraagd om op een schaal van 10 tot 0 aan te geven in welke mate men het evenement zou aanbevelen. Het totaal percentage van de laagste 7 waarden (0 t/m 6) wordt van het totaal van de twee hoogste (9 en 10) afgetrokken om de NPS te verkrijgen.

**ZIGZAGCITY LAAT NIEUWE MOGELIJKHEDEN BINNEN DE STAD ZIEN?
DOES ZIGZAGCITY SHOW NEW OPPORTUNITIES OF THE CITY?**

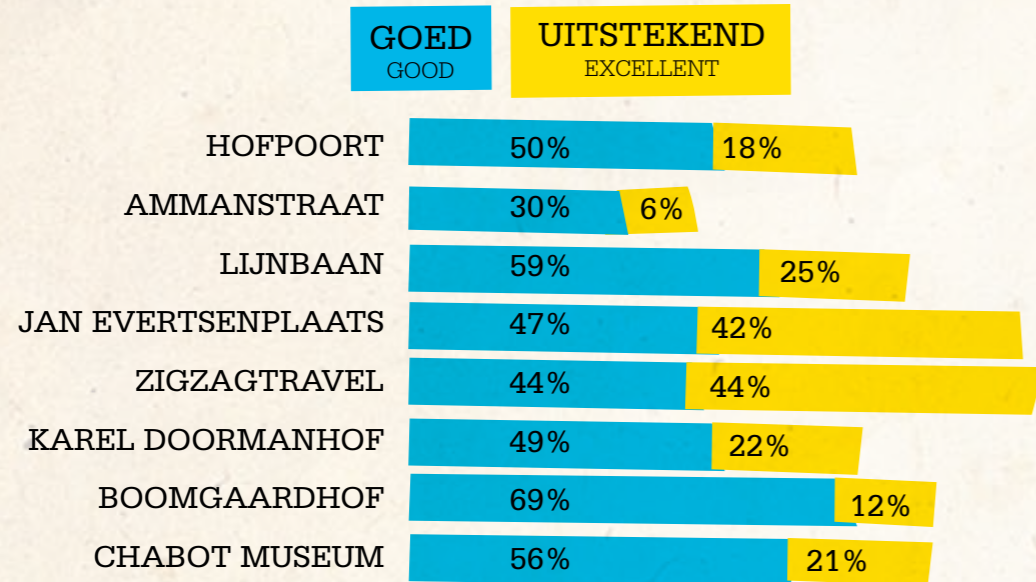
WAT VOND JE VAN DE INSTEEL/PROGRAMMERING VAN DE VOLGENDE DOOR JOU BEZOCHTE LOCATIE(S)?

WHAT DID YOU THINK OF THE CONCEPT / PROGRAMME OF THE LOCATION(S)?

WAT VOND JE VAN DE AANKLEDING VAN DE VOLGENDE DOOR JOU BEZOCHTE LOCATIES?

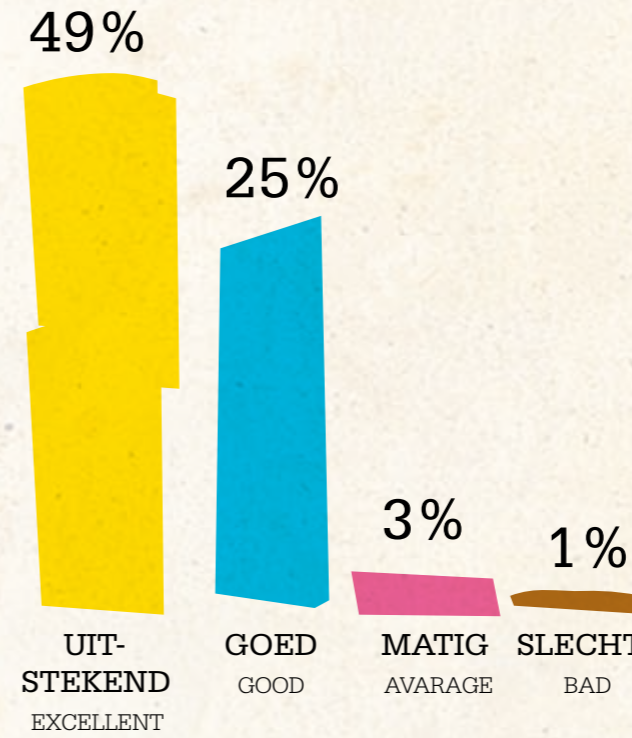
WHAT DID YOU THINK ABOUT THE LOOK OF THE LOCATIONS?

"De interventies in de stad brachten echt een pauzemoment in de drukte. Heerlijk om het bekende op een nieuwe manier te ontdekken en te leren kennen. Fijne sfeer!"

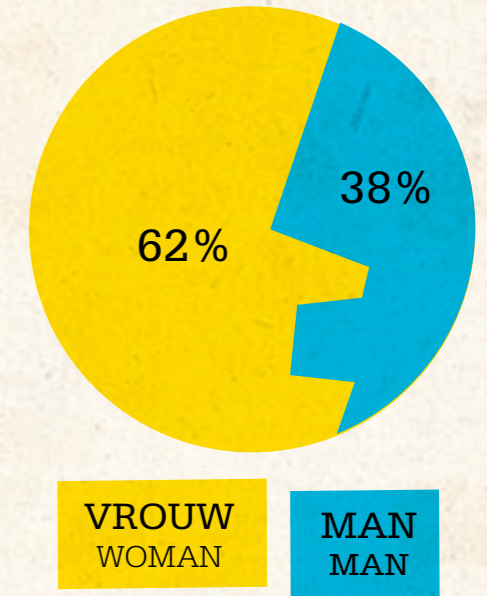
HOE VIND JE HET EVENEMENT ZIGZAGCITY BIJ ROTTERDAM ALS STAD PASSEN?

HOW WELL DOES ZIGZAGCITY FIT WITH A CITY LIKE ROTTERDAM?

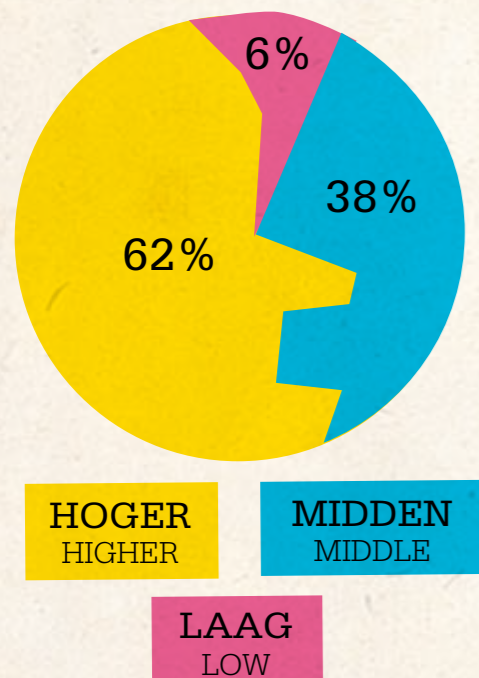
"Het verrassingsmoment. De ontmoetingen met veel jonge mensen en in Pschorry! ook met ouderen"

BEN JE...? YOU ARE...?

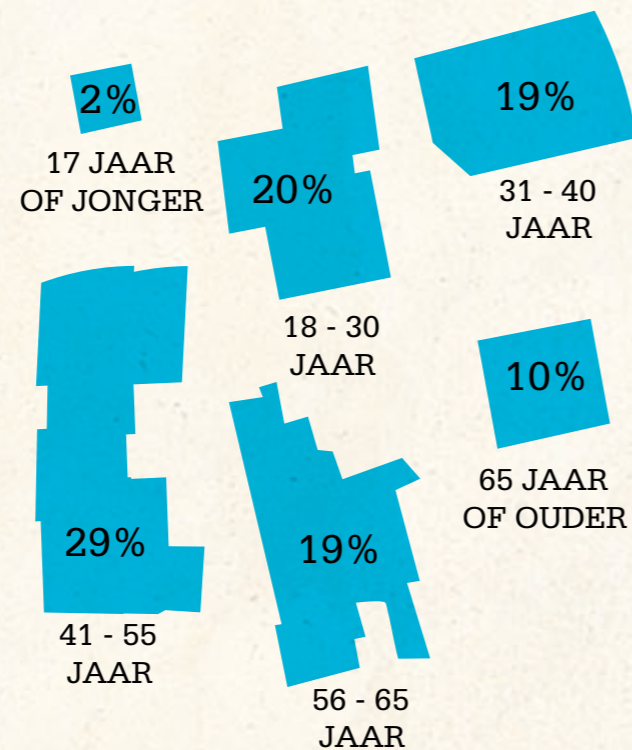
WAT IS JE VOLTOOIDE OPLEIDING?

WHAT IS YOUR LEVEL OF EDUCATION?

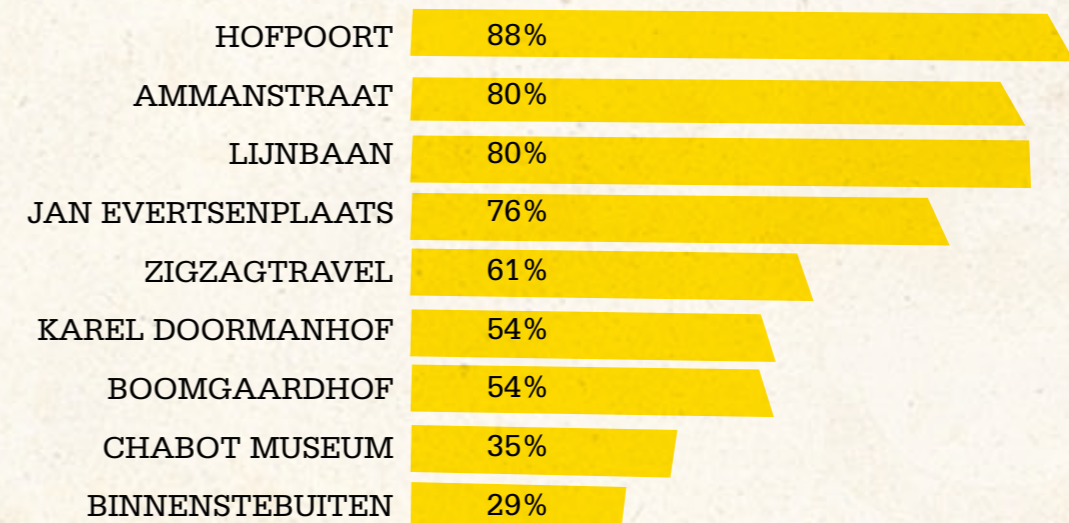
WAT IS UW LEEFTIJD?

WHAT IS YOUR AGE?

ZIGZAGCITY IS VERSPREID OVER MEERDERE LOCATIES, WELKE VAN DE VOLGENDE LOCATIES OF UITVOERINGEN HEB JE BEZOCHT?

WHICH OF THE LOCATIONS DID YOU VISIT?

Om de verschillende doelgroepen te bereiken is vanuit Rotterdam Festivals een brede campagne ingezet in nauwe samenwerking met de IABR, het NAI, Motel Mozaïque en de gemeente Rotterdam. De doelen zijn bereikt door een gerichte inzet van middelen afgestemd op de doelgroep en een deels geslaagde vorm van city dressing.

**CULTUUR BIJ TOEVAL (LIGHT USERS)
COMMUNICEREN TER PLAATSE**

Winkelend publiek en passanten in het Lijnbaankwartier kwamen in aanraking met ZigZagCity door city dressing, de route was gemarkeerd met blauwe vlakken, en waren plattegronden van de route, de ZigZag-Courant en ansichtkaarten aanwezig op alle locaties. Daarnaast hingen er in de hele stad affiches. Het reisbureau ZigZagTravel had een centrale rol. Er werden instaptours aangeboden en men kon terecht voor informatie over het hele festival. Daarnaast speelde de Levende Vitrine een cruciale rol voor deze doelgroep als middelpunt op de Lijnbaan met informatie en vele activiteiten. In de weekeinden lokte een promotieteam publiek vanuit de vitrine het winkelend publiek naar de festivallocaties.

**CULTUUR ALS OPTIE (MEDIUM USERS)
COMMUNICEREN VIA EEN CAMPAGNE**

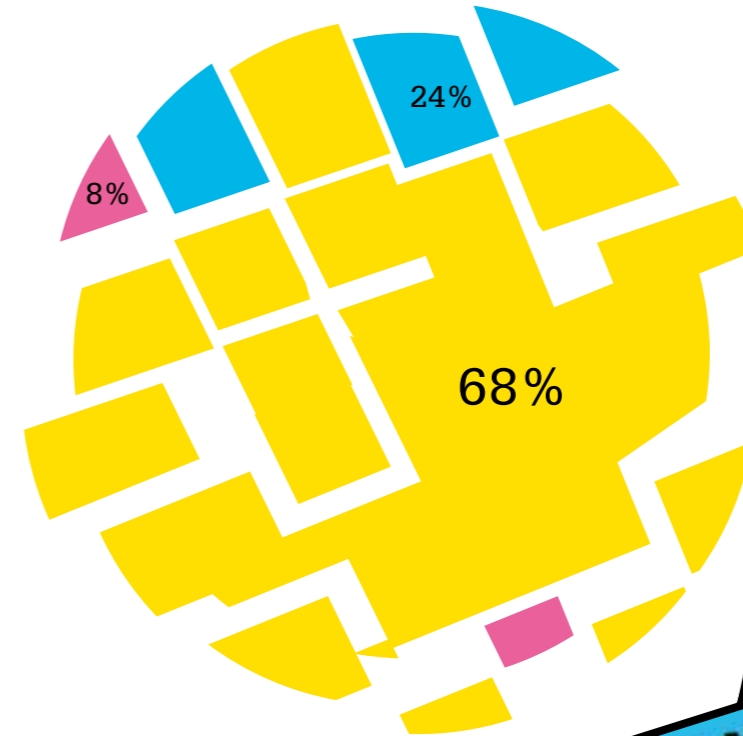
Om deze doelgroep te bereiken zijn er meerdere communicatiemiddelen ontwikkeld zoals het programmaboekje, de ZigZagCourant en diverse flyers. Daarnaast is via cross-selling met het Motel Mozaïque publiek geïnformeerd over ZigZagCity met behulp van het programmaboekje van Motel Mozaïque en overlappende programmaonderdelen. Bij het toeristeninformatiecentrum Rotterdam.info ontvingen dagjesmensen en toeristen informatie over ZigZagCity. In alle middelen van Rotterdam Festivals (onder andere de website, sociale media, festivalkalender, TimeOut-bijlage, NL10-magazine en NL10-krant, Metro Uit in Rotterdam-bijlage, Havenloods en de Uitladder) werd ZigZagCity meegenomen. Verder heeft Rotterdam Festivals een campagne gevoerd met als titel 'Rotterdam stad van de architectuurfestivals' met affiches, advertenties, banners en een Ster&Cultuurspot op radio en televisie en in alle middelen van Rotterdam Uitburo (website, sociale media, diverse Uitmails en Uitagenda) is ZigZagCity meegenomen. Met name voor de jongere doelgroepen zoals studenten en starters werd een campagne via de social media (Facebook en Twitter) ingezet.

"De poster vond ik heel kleurrijk en opvallend/in het oog springend. Maar het was niet goed duidelijk waar het voor was en wat de bedoeling was. Dus: vormgeving sterk, boodschap kon beter"

DE COMMUNICATIE RONDOM ZIGZAGCITY IS GOED

THE COMMUNICATION ON ZIGZAGCITY IS GOOD

"Het was zeer zichtbaar in de stad door bijvoorbeeld de blauwe afdrucken op de straat"

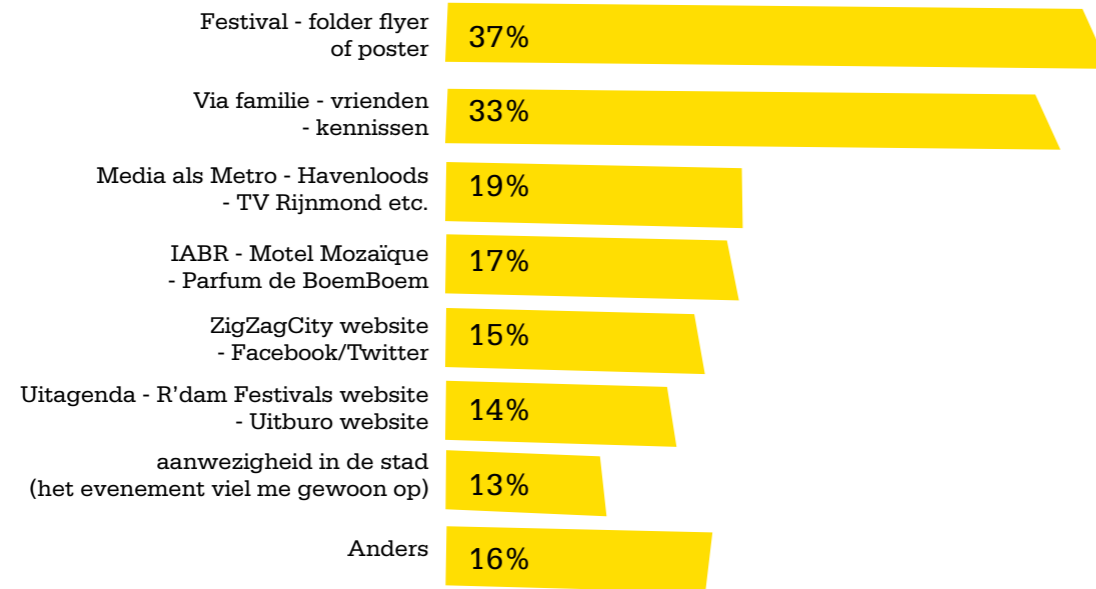
"Betere routing op straat, misschien meer kleine elementen op de route"

"Foldermateriaal uitstekend verzorgd en ik vond de wegwijzer folie erg goed"

HOE BEN JE BEKEND GERAAKT MET ZIGZAGCITY?

HOW DID YOU LEARN ABOUT ZIGZAGCITY?

CULTUUR ALS VANZELFSPREKEND (HEAVY USERS) COMMUNICEREN VIA DE KLASSIEKE BESTAANDE MIDDELEN (ROTTERDAM FESTIVALS/IABR)

Naast de ontwikkelde middelen was er op de website van de IABR een directe link naar www.zigzagcity.nl en in de VPRO-special van de IABR werd de plattegrond van ZigZagCity opgenomen inclusief een verwijzing naar de website. Voor het bereiken van internationale bezoekers is in nauwe samenwerking met Rotterdam Marketing en de IABR publiciteit gegenereerd door internationale persbewerking.

Daarnaast zijn relaties van Rotterdam Festivals bereikt via corporate nieuwsbrieven, bewoners van het Lijnbaankwartier via bewonersbrieven, bewonersbijeenkomsten en voorlichtingsavonden en ondernemers in eerste instantie via de Ondernemersfederatie Rotterdam City.

AANDACHTSPUNT CITY DRESSING

De route van ZigZagCity was herkenbaar in het straatbeeld via een markering met blauwe vlakken in de huisstijl van het festival. In werkelijkheid bleek dat de afstand tussen de blauwe vlakken veelal te groot was. Tevens bleek de markering slecht bestand tegen regen.

PERS

Door persbewerking zijn in de gedrukte media in totaal 126 artikelen verschenen over ZigZagCity met

een totale mediawaarde van € 246.690,-. Hiervan waren 44 artikelen met een landelijk bereik en 82 verschenen in lokale media. Online zijn er meer dan 1500 vermeldingen van ZigZagCity geweest op nieuwswebsites, blogs en in digitale magazines. De regionale radio en tv hebben veel aandacht aan het festival besteed. Zo besteedde RTV Rijnmond in vijf items aandacht aan ZigZagCity en was op stadradio Megastad Rotterdam een uitgebreid interview met de organisatie te beluisteren. Ook landelijk is het festival aan bod geweest. Zo was er een uitgebreid interview met Gyz La Rivière op Radio 1 en besteedde het RTL-4 programma Koffietijd aandacht aan ZigZagCity in de agendarubriek. Internationaal verschenen er tien print en negentien online artikelen met ZigZagCity als onderwerp. Zo besteedde The Guardian uit het Verenigd Koninkrijk aandacht aan het festival en verscheen er een blog op gerenommeerde dezeen.com.

WWW.ZIGZAGCITY.NL

BEZOEKEN | VISITORS
19.153

UNIEKE BEZOEKERS |
UNIQUE VISITORS
12.786

PAGINA'S / BEZOEK |
PAGES / VISIT
4.59

GEM. BEZOEKDUUR |
AVG. VISIT DURATION
00:03:14

CAMPAIGN

In order to reach the various target audiences Rotterdam Festivals set up a large-scale campaign in close collaboration with IABR, NAI, Motel Mozaïque and the municipality of Rotterdam.

A wide range of communication channels were used to reach the three different target audiences:

CULTURE BY CHANCE (LIGHT USERS)

City dressing in the shopping areas (the blue areas on the map), posters, route maps, ZigZagTravel guides and the Living Display.

CULTURE AS AN OPTION (MEDIUM USERS)

Cross-selling with Motel Mozaïque, the communication means of Rotterdam Festivals (website, social media, festival calendar, TimeOut supplement, NL10 magazine and NL10 newspaper, Metro Uit in Rotterdam supplement, Havenloods and Uitladder etc.), the campaign of Rotterdam Festivals; Rotterdam city of architecture including posters, adverts, banners and a Ster&Cultuur broadcast on radio and television.

CULTURE AS A MATTER-OF-FACT (HEAVY USERS)

Communication via the classic channels and means (Rotterdam Festivals/IABR), the communication means of culture as an option (see above), IABR website and the VPRO special about IABR.

In order to attract international visitors we cooperated with Rotterdam Marketing and IABR to generate a great deal of publicity via international media.

OTHER TARGET AUDIENCES

- Contacts of Rotterdam Festivals: via corporate newsletters
- Residents of the Lijnbaankwartier: via letters to local residents, meetings and information sessions for residents, and approaching residents in person
- Local businesses via Ondernemersfederatie Rotterdam City and by approaching local businesses in person

Rotterdam Festivals wil ook in toekomst om de twee jaar een vervolg kunnen geven aan ZigZagCity. Dit is in lijn met het evenementenbeleid van de gemeente Rotterdam waarin architectuur een van de onderscheidende thema's van de stad is: "Het behoeft geen twijfel dat architectuur, stedenbouw en de wijze waarop dat het leven van de Rotterdammers beïnvloedt een centraal thema voor de stad is en blijft."

Het architectuurjaar in 2007 en ZigZagCity in 2012 hebben nadrukkelijk aangetoond dat er grote belangstelling bestaat voor festivals die de stad zelf als onderwerp hebben, inhoudelijk relevant zijn én plezier bieden. Beide manifestaties hebben laten zien dat door een innovatieve aanpak een breed en geïnteresseerd publiek kan worden bereikt met een inhoudelijk sterk programma. De activiteiten spelen in op de karakteristieken van de stad en leggen actuele vraagstukken bloot, niet door te vertellen, maar door te tonen; het publiek kan het zelf beleven en ondergaan. En zo zijn eigen oordeel vormen. De bezoekers worden immers geprikkeld met andere ogen naar de stedelijke omgeving te kijken. De reacties van de bezoekers bevestigen dit. Er is waardering voor de originele invalshoek(en) van het festival en op maat gemaakte interventies. Wij zetten daarom in op de continuering van ZigZagCity tijdens de architectuurbiënnales van 2014 en 2016. Streven is dat te doen in samenwerking met stichting AIR, Rotterdam ArchiGuides, IABR en het Nederlands Architectuurinstituut.

De terugkerende aandacht voor architectuur krijgt jaarlijks vorm via het Architectuur Film Festival Rotterdam en de Dag van de architectuur. Met beiden worden afspraken gemaakt om deze eve-

nementen meer zichtbaar te maken in de openbare ruimte in het centrum van de stad.

OPZET

Met aanbevelingen die vanuit deze eerste editie van ZigZagCity zijn voortgekomen wordt een vervolg gegeven aan het festival. Met de direct betrokken organisaties worden de belangrijkste 'do's en don'ts' opgesteld voor de volgende edities. De ambitie is de organisatie van het festival over te laten gaan in een samenwerkingsverband tussen de architectuurinstellingen in de stad en festivalorganisator(en). Rotterdam Festivals kan in de voorbereiding en ontwikkeling van een tweede editie ondersteuning bieden, maar heeft als doel de organisatie in de loop van het proces over te dragen. Rotterdam Festivals ondersteunt vervolgens op de wijze waarop zij zich normaliter verhoudt ten op zichte van festivalorganisatoren.

Naar aanleiding van deze evaluatie zal het vervolgtraject van ZigZagCity in het najaar van 2012 besproken worden met (mogelijke) partners. Begin 2013 zal er een plan ontwikkeld moeten zijn en kan de organisatie aan de slag om dit te verwezenlijken.

'ZIGZAGCITY: CREATIEF MET ROTTERDAMSE STEDELIJKE RESTRUIMTEN'

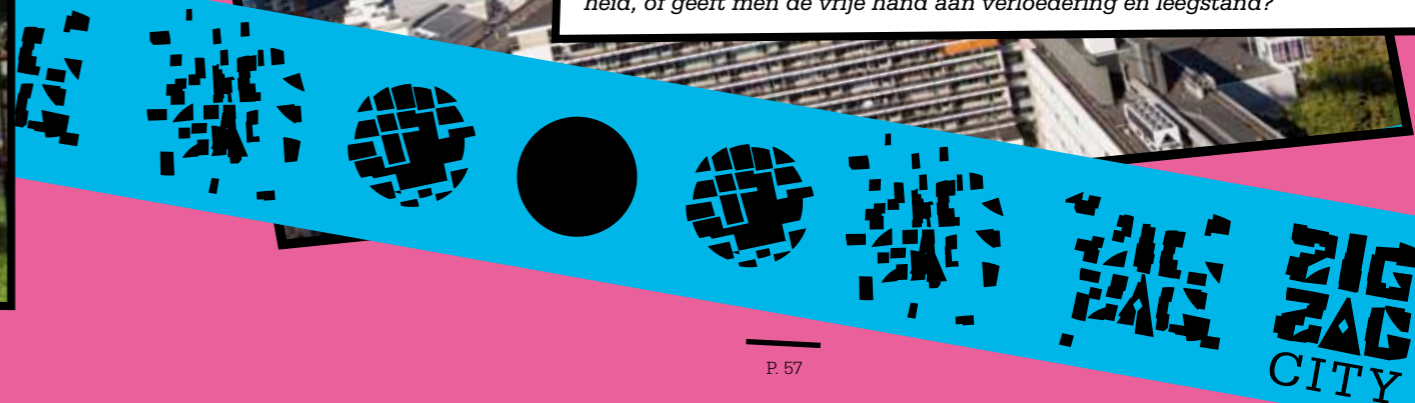
(24 april 2012 / Leo Oorschot op www.archined.nl)

"Alle reizen naar de onderwereld in de Europese literatuur hebben gemeen dat je na de reis een loutering blijkt te hebben ondergaan. Je bent een ander persoon geworden in een andere wereld. Zoiets vindt er ook plaats in het Rotterdamse centrum met ZigZagCity."

"De reis naar de onderwereld betreft geen literaire reis maar een reis langs stedelijke restruimten. Reizigers dalen af naar morsige binnenterreinen tussen grauwe gebouwen met sleetse speeltoestellen, bevoorradingshoven waar verkoopsters sigaretten paffen tussen vrachtauto's en snelle jongens hun handeltje doen. Een aantal kunstenaars en architecten laat zien dat dit geen verloren restruimten zijn, maar dat het hier gaat om stukken stad die heroverd en herontdekt kunnen worden en een nieuwe betekenis kunnen krijgen voor bewoners, bezoekers en zij die hier werkzaam zijn. Een landaanwinst voor Rotterdam in het centrum, dat moet toch een loutering zijn!"

"... opperen kunstenaars en architecten ideeën voor verloren stedelijke gebieden, geven ze vorm, maken installaties en houden happenings waardoor de gebruikers van de stad de potenties gaan zien van die verloren geachte stedelijke zones. ... Placemaking van vergeten en verwaarloosde stedelijke restruimten zal een belangrijke opgave worden voor steden als men de bevolking aan zich wil binden."

"... Na een zigzagtour door de tijdelijk teruggewonnen restruimten in het centrum van Rotterdam wordt duidelijk dat alles om keuzen draait. Kiest Rotterdam voor het terugwinnen van deze vergeten ruimten, gaat men de strijd aan en verovert men deze ruimten weer terug op de onverschilligheid, of geeft men de vrije hand aan verloedering en leegstand?"

WWW.ZIGZAGCITY.NL